

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

34

1944 – 23 AUGUST – 1977

Cîntec de August

Am trecut și Oltul și Oltețul
Dintr-un colibaș, la altul,
Peste tot, pe glie, Indrăznețul
Plăsmui Lumina și Inaltul l...

Peste Olt trecind, peste Gilort,
Mă-nchinai, la Jiu, la Infinit...
La o poartă, cu sărut și-un port
De-oltenesci tăceri, ce m-au vrăjit...

Sub soarele lui August – răsăritul,
O demnitate crește-n verticală,
Pe Valea colorată cu lignitul,
Miracol în lumina triumfală l...

Sărut și Jiul, aerul și peatra,
Ce m-au născut și m-au crescut, la soare,
Și doina noastră, ce-nfloară vatra,
Carpaților, în veac nemuritoare l...

Sărut tot omul care mi se-arată
Iluminat de muncă-n crunta stîncă :
Va să-nflorească-n vis, ca niciodată,
Iubirea-n vrerea ei cea mai adîncă...

La granițele verii-nspre aramă,
Cînd toamna soare dulce pune-n must,
Un cîntec tainic, din adînc mă cheamă,
Să cînt un cer cu stelele de-August l...

Traian Iancu

MAREA SĂRBĂTOARE

CUNOAȘTEM de la un an la altul și de la o zare la alta chipul țării, în succesiunea anotimpurilor, în orizonturi extaziate și în zguduiri din adînc, ne contopim cu ființa ei, ne arătăm în lume sub aura demnității sale.

Este aceasta parcă în firea lucrurilor, este parcă o comunicare de peste veacuri, cu un simț al întemeierii și un gând înainte trimis ca buzduganul din poveste, în întimpinarea generațiilor.

Trezești și trei de ani îndreptătesc o biografie civică în care se înmănunchează virtuțile poporului nostru, ani ai revoluției, ai restructurărilor sociale, ai democrației socialiste, cărora le aparținem, care ne-au configurat conștiința și idealurile. De acești ani pomenim în ziua cuvenită, și le spunem, după urcușul gândului, ani fără seamăn în istoria poporului nostru.

Iată ziua lor, ca o străfulgerare și ca o amiază de vară, ca o amintire a luptelor și ca o binecuvîntare a muncii pașnice. Oamenii țării au ridicat steagurile și semnele acestui timp, în revărsări multicolore, prin fața tribunelor, arătînd încununarea unui drum al creației și al dăruirii. Aceste ceasuri sînt ca o mărturisire alegorică, o comunicare entuziastă căreia îi aparținem ca participanți ori ca spectatori, în jumătatea matinală a fiecărei zile de 23 August, cu amintirea anului dîntii, 1944, anul actului decisiv, cînd țara și-a arătat voința de libertate și de dreptate, în deslănțuirea insurecției armate și în organizarea gărzilor muncitorești. A fost un timp al jertfelor în bătălia antifascistă. Atunci, nesfîrșitele fluvii de oameni ai muncii se adunau în piața clocotitoare din inima Capitalei; atunci țara era în război și steagurile deschideau o zare de suflet. Piețele orașelor s-au succedat apoi ca locuri ale hotărîrilor și ale răsturnărilor, spre care mulțimile biruitoare s-au îndreptat de cite ori a fost nevoie, pentru apărarea cuceririlor democratice, pentru statornicirea puterii populare, pentru

slăvirea cuceririlor socialismului. Gîndul parcurge acele anotimpuri de fiecare dată cînd oamenii țării se adună din cartiere și localități și trec prin fața tribunelor cu imaginile sărbătorești ale muncii lor.

În aceste împrejurări se impun temei de comparație, un grai al cifrelor trece peste ritmurile fanfarelor, dar a cuprinde acest grai este cu neputință, în impetuozitatea ivirii lui de la un an la altul. Împărtășești sentimentul cetățenesc general, încrederea nemărginită în energia creatoare a poporului, în ceea ce țara poate să-și arate sieși, la marea sărbătoare a destinului său.

Gărzile patriotice și coloanele de muncitori, copiii și tineretul sînt o deslănțuire de metafore, într-o realitate organizată, și trecerea lor nu este trecere. Ea este, în tot ceea ce arată, înțelesul statornicirii, al edificării. Roadele gîndirii și roadele pămîntului, emblemele creației tehnice și efigiile artei se îngemănează ca într-o Cîntare a Omului, fără sfîrșit. Prin fața Secretarului general la Partidului și a celorlalți conducători de partid și de stat, prin fața noastră a tuturor, se desfășoară imaginea celei mai mărețe epoci din istoria României, în sentimentul unanim al iubirii pentru prezentul și viitorul țării.

Este însăși biografia noastră, a celor care am trăit zilele Eliberării, și a celor veniți după aceea, această istorie a unei zile și această zi a unei istorii; este biografia căminelor noastre, a iubirii și a luptei pentru demnitatea iubirii, biografia satelor și orașelor arătate în toată frumusețea lor; este sentimentul că între ființa ta și ființa patriei nu poate să fie un spațiu al nimănui. Și sentimentul acesta este poate bunul cel mai de preț cu al cărui chip întîmpinăm ceasurile marii sărbători.

„România literară”

Orizontul culturii noastre

PENTRU Hegel sensul fundamental al devenirii istorice îl constituie înfăptuirea libertății, care este atributul principal al spiritului universal. Implantând viziunea abstractă a lui Hegel în forme existențiale concrete, în determinările vieții reale, Marx a dezvoltat, pe temelii bine asigurate, procesul istoric practic al acestei treptate ascensiuni a omenirii spre „imperiul libertății”, învederând rolul hotărâtor pe care îl are, în înfăptuirea lui, munca. Omul, el însuși produs al propriei munci, rod al adaptării ființei și gândirii la necesitățile mereu sporite impuse de telurile tot mai ambițioase fixate pentru munca sa, își făurește ascensiunea spre deplină afirmare a virtuților sale ontologice prin nivelurile tot mai înalte ale muncii, ale creației, ridicându-se de la formele ei simple, elementare, la cele mai complexe. Adică realizându-și menirea prometeică pe tărimurile înalte ale creației, în etapa actuală a dezvoltării științei, tehnicii și a capacităților de aplicare industrială, viața oamenilor și progresul ei nu mai pot fi imaginate fără o sondare tot mai cutezătoare a tainelor naturii, ale materiei, ale vieții, fără o continuă îmbogățire și adevărată mijloacelor și căilor de cercetare și a modalităților de aplicare practică a cuceririlor dobândite. După cum viața oamenilor de azi și calea lor spre mine și-ar pierde o dimensiune esențială fără creația literară și artistică, fără valoarea lor umană de impuls spre perfecționare, spre îndreptarea năzuințelor către ceea ce Tudor Vianu numea „șintele mari și ideale ale vieții”.

Orizontul valorilor culturale este astăzi mai prezent în conștiința umanității decît oricînd în epocile trecute, deși oamenii și-au descoperit de pe primele trepte ale transformării lor, prin muncă, în ființe gînditoare, menirea creatoare. Marile realizări ale celui mai îndepărtat trecut, de la construcțiile megalitice colosale, care presupun un efort obștesc uluitor, sau de la finele statuete talmăcind întreaga gingășie de care era capabil omul abla ieșit din animalitatea primitivă, și pînă la uimitorile cuceriri ale matematicii, astronomiei sau fizicii, constituie mărturia ale trezirii timpurii a oamenilor la conștiința rostului lor creator. Nu sînt rare cazurile cînd popoarele despre a căror istorie și viață nu ne-au rămas decît informații cu totul insuficiente (cum e poporul sumerian aflat atît de aproape de primele izvoare ale culturii, cel maya din America Centrală sau cel toltec, din Mexic) ne apar astăzi doar în ipostaza lor de făuritori de uluitoare construcții, de plăsmuri artistice pline de farmec, sau de cuceriri științifice neașteptate în acele epoci revoluționale (cum sînt calculele matematice și astronomice ale mayașilor).

POPORUL român a descoperit din primele timpuri ale formării sale rostul creator al existenței umane. Este posibil ca această trezire la sensul prometeic al vieții să fi fost grăbită tocmai de experiența cumplită a caducității lucrurilor lumii și a existenței umane, în acele timpuri răscolite și risipite de invazii, războaie și pojaruri ne-curmate. Oamenii acestui pămînt arat de furtunile istoriei, văzînd cît de ușor se transformă în scrum și cenușă roadele trudei lor neostenite, cît de repede sînt secerate viețile și risipite comorile, au descoperit, probabil, cu adîncă înfiorare că tocmai această caducitate îi dă vieții un preț neasemuit, îi conferă un rost capabil să depășească vremelnicia și prăpădul. Din această conștiință a valorii existenței, a necesității de a-i dezvălui miezul de frumusețe și de stabilitate s-au născut île și cămeșile împodobite cu toată înflorirea primăverilor, proiecție magică a vieții veșnic innoite pe trupul pieritor al omului, versurile limpezi ca lacrima ale vechilor balade și bocete, cîntecele aldoma susurul vîntului în frunzișe înflorate, și — mai cu seamă — o câmpănire senină și înțeleaptă, plină de echilibru și de omenie, a lumii și a omului. Din această conștiință au crescut, atuncî cînd vremile au devenit mai elemente, bolțile mănăstirilor cu pereți zugrăviți ca niște icoane multicolore ale lumii și ale rosturilor ei ascunse, turlele — înălțate spre cer ca niște chiote — ale bisericilor de lemn, paginile migălite cu slove de aur și de azur, împodobite cu infinită cucernicie față de frumos, ale vechilor manuscrise și tipărituri.

Conștiința sensului sărbătoreț al prezenței omului în lume, a menirii sale de a-și însemna trecerea prin lucruri hărăzite să dănuie, a rămas temelie neclintită a întregii noastre culturi. Pe fondul unei bogate civilizații folclorice, arhaice, cu trăsături profund originale, s-au înscris tendințele, curente de gîndire și de simțire, modelele de artă și ideile care au străbătut

în cursul Evului Mediu cadrul cultural în care se integrează poporul român, care a dovedit o excepțională capacitate de a le îmbina în sinteze noi, cu înrățișări modelate de o spiritualitate originală, turnate în forme proaspete, cu conținuturi transfigurate prin asimilarea de către geniul popular propriu. Prin sintezele succesive care îmbogățesc în cursul veacurilor straturile și fețele culturii românești nu se ajunge la o deformare a substratului inițial ci la o îmbogățire care îl implantează și mai viu în propria sa specificitate. Valențele culturii noastre, multiplicată în cadrul cultural larg în care trăiește poporul român, se adîncesc odată cu puternica afirmare și pătrundere a curentelor de idei progresiste, umaniste, aduse din Occident de Iluminism și de romantismul pașoptist.

Cultura noastră modernă se naște, astfel, din îmbogățirea nucleului arhaic original, în urma unui viguros aport umanist care îi adîncește încrederea în caracterul comprehensibil al lumii, în posibilitatea armoniei dintre existență și existență, adîncindu-i năzuința spre adevăr, dreptate și omenie, accentuîndu-i deschiderea spre lumea inconjurătoare, întărîndu-i capacitatea de asimilare a noilor tendințe și idei, de remodelare a lor într-un orizont specific.

SE NAȘTE astfel o cultură cu trăsături proprii, și în același timp ferită de ispita de repliere în ea însăși, larg și optimist deschisă spre lume, spre ideile innoitoare, spre problematica vie impusă de evoluția istorică, de frămîntările contemporaneității. Sintezele prin care ea a încorporat, în cursul secolelor, formele și modalitățile noi ale gîndirii și sensibilității, ideile proaspete, problemele noi, în miezul specific originar, îi conferă un caracter deschis, modern, îi lărgesc orizontul fără a-i știrbi personalitatea, originalitatea, ci adaptînd-o noilor perspective. Cantemir, folosind izvoare turcești și filtrînd din știința occidentală a timpului virtuțile unei noi metode de cercetare, a reprezentat tocmai originalitatea care rămîne vie chiar și dacă folosește, așa cum e firesc, tot ce-i poate fi util. Eminescu, sondînd sursele farmecului poetic în gîndirea orientală sau în marile sisteme filosofice occidentale din epoca sa, nu a devenit un epigon, ci și-a desferecat capacitatea demiurgică de a ridica graiul pe culmi unde el devine sugestie și idee. Xenopol sau Pârvan au fost puternic implantați în problematica științifică a epocii lor, au folosit toate rezultatele care le puteau sprijini gîndirea proprie, dar s-au ridicat pe culmile sintezelor originale fără a renunța la modernitatea informației. Iorga a rezonat la toate problemele teoretice ale istoriologiei moderne, dar a făurit o operă uluitoare, nu numai prin monumentalitatea construcției, ci și prin originalitatea concepțiilor pe care le intrupează. Lučian a fost frămîntat de marile experiențe ale picturii din timpul său, dar a realizat cea mai românească sinteză imaginabilă. Brăncuși a făurit, cu vigoarea unei forțe naturale copleșitoare, o nouă modalitate a sculpturii, descifrînd parcă secretul celor mai moderne orientări ale ei, ridicînd la expresie esențială o tehnică a stilizării caracteristică de lungi secole decorației noastre populare. Lucian Blaga a cunoscut ca puțini contemporani tendințele poeziei moderne occidentale și cele mai subtile dezbateri ale filosofiei epocii sale, dar construcția sa poetică și teoretică e tot atît de românească de parcă ar fi o doină ori un cîntec din fluier.

Forța culturii noastre nu a izvorît nîcînd din obstinația de a ne închide porțile, de a ne pecetlui ochii pentru a contempla doar cercul vrăjit al orizontului nostru, ignorînd constelațiile străine. Eficiența, virulența și capacitatea de innoire, de adevărată cerință unei mari epoci de revoluție tehnico-științifică, dar și de mari innoiri în gîndire și artă, puterea ei de iradiere, izvorăsc tocmai din capacitatea etnică de a dobîndi mereu noi forțe din contactul cu realitatea veșnic improspătată, mereu schimbată. Cu realitatea în profundă schimbare ascendentă a acestui pămînt și cu realitatea lumii în care trăim. Orizontul creației culturale românești îmbrățișează o țară și o lume. O țară care își asumă cu mîndrie rostul de a progresa necontenit pentru a crea baza materială a trecerii din imperiul necesității în acela al libertății. O lume care devine tot mai mult țărîm al comprehensiunii reciproce, al dorințelor de colaborare, al circulației ample a valorilor autentice, capabile să slujească efortul de auto-perfecționare al umanității.

Francisc Păcurariu

MONUMENTUL EROILOR PATRIEI (București, sculptură de Marius Butunoiu, Zoe Băicoianu, Tene Ionescu, Ion Dămăceanu)

EROII

Totdeauna am bănuț : e patria sau veșnicia mi s-a pitit în ureche...

Totdeauna am fost sigur : noaptea departe nu sînt luminile așezărilor, noaptea ard ochii eroilor pe dealuri, ard ochii minții lor de idealuri.

Stăteam ascuns sub pomul vieții cînd le-am recunoscut și glasul.

Da, erau Ei palizi și nemuritori lucrînd spornic la izvoarele aceluț curcubeu din care își bea Națiunea orbitoarele Inceputuri,

Erau Ei liberi de sigiliile morții prin puterea și levitația sacrificiului, purtați în poala unei adieri de dragoste, de chemarea spre casă.

Erau Ei șlefuiți de veacuri Pasărea Măiastră a românilor, cu venele albastre pilpiind ca jugulara Faurilor de forme agitate de creștere:

Erau Ei, cei vii, în urmă, asudați de muncile memoriei neamului, erau locul în care se înfige steagul la sărbători...

Și cînd i-am strigat pe nume : Ioane ! m-a podidit roua...

Ovidiu Genaru

Din perspectiva adevărului

DESPRE rosturile criticii nu vom înceta niciodată să vorbim, fiindcă pe tărîmul ei nu se află un punct terminus, la care să se ajungă definitiv, fără întoarcere. Aceasta, poate și pentru că discursul critic înseamnă — în afara comunicării de adevăruri, și (oferire de) spectacole ale propriei noastre interiorități, meri-tind, poate, fie și oricît de rar, pentru ele însele, atenția cititorului.

Este în firea omului să reflecteze, să viseze, să fie poet chiar, cum a și spus-o cîndva Alecsandri, la noi. Dictionul lui însă ar fi de adaptat și pentru critică, și cu mai multă îndreptățire încă. Fiindcă, totuși, nu este exclus, nu-i așa? să existe și ființe care să nu fi scris, în viața lor, o poezie, cum spunea un cîntec la modă o vreme. În timp ce, toată lumea care a trecut prin școală citește. Citim o poezie, un reportaj, o schiță, o novelă, un roman... Și facem, implicit, critică, măcar la modul elementar: îmi place, nu-mi place! Mai greu e de explicat de ce **îmi place**, sau **nu-mi place**. Punct de unde și începe, de altfel, rolul magistraturii criticului, acolo unde vocația există cu adevărat.

„Să fii unul dintre oamenii cărora nu le scapă nimic“ — iată o definiție a lui Henry James, pentru un virtual roman-cier! Cuvinte ce s-ar potrivi bine de tot și criticului, firește. Fiindcă, ideal ar fi ca nici lui să nu-i scape nimic din realitatea cărții. Ca să nu mai vorbim de angajarea, în acest sens, fermă, a tuturor criticilor, care se pot completa reciproc. „Criticul e un creator de puncte de vedere“ (Mihai Ralea) — spre profitul cititorului și al operei prezentate, discutate, analizate. Pentru că — mai e nevoie s-o spunem? — unirea eforturilor criticilor coboară ațita lumină peste cărți, peste universul lor, în-cît, citindu-le, avem sentimentul, senzația chiar, că am contempla lumea în relief, în dimensiuni parcă palpabile. Prin urmare e limpede cît de mult poate însemna critica pentru cunoașterea adevărului din literatură, adevăr și al vieții înseși.

Este de la sine înțeles că din partea fiecărui critic se așteaptă judecăți de valoare obiective, din perspectiva adevărului, care trebuie date din această perspectivă. Dar, se știe — adevărul mai poate fi și escamotat, cum se și întîmplă nu o dată. Exemple? : excelentul roman al lui Eugen Barbu, **Groapa**, a fost contestat vehement la vremea lui, cu argumente (fals) dialectice. Nici capodopera lui Marin Preda, **Moromeții**, n-a fost ocolită de atacuri grosolane, neîntemeiate. Pînă la urmă însă judecățile obiective precumpănesc și se impun, fiind în firea lucrurilor să se întîmple așa. N-a încercat Sorin Toma, prin 1948, „răsfoind volumele lui Tudor Arghezi“, să „desființeze“ opera marelui poet? Și n-a reușit, firește! Iar exemplele pot fi înmulțite ușor, fie că e vorba de literatura noastră de azi, fie că ne-am referi la cea de după război. La fel stînd lucrurile în toate literaturile lumii!

T. S. Eliot scria : „Înțeleg prin critică, **bineînțeles** (s.n) comentarea și explicarea operei de artă...“ **Bineînțeles!** Am subliniat cuvîntul pentru a atrage atenția asupra convingerii nestrămutate a marelui scriitor englez, de ordinul evidenței absolute în concepția lui, privind îndatoririle magistraturii pe care el însuși a servit-o cu strălucire. Și Eliot mai adaugă cuvintelor de mai sus, parcă pentru a înlătura orice putîntă de echivoc : „Nici un exponent al criticii... nu cred că a avut pretenția absurdă că critica ar fi o activitate cu scop în sine“. Ceea ce nu-l împiedica să susțină, fără a-și contrazice principiile, că exercițiul critic este creație, tot așa cum creația artistică este însoțită permanent, în chiar actul elaborării ei, de spiritul critic al autorului (în cazul talentelor autentice, desigur). Caracterul de creație, deci de unicat al discursului critic făcînd nu numai posibilă, dar chiar impunînd proliferarea judecăților de valoare asupra celorlalte realități literare, spre bucuria de-

gustătorilor de rafinament intelectual, care încîntă și instruieste totodată.

DIN perspectiva adevărului vremii noastre și al societății noastre socialiste, de aici, de la noi, criticilor le incumbă sarcina de a da seamă despre cărțile pe care le tipărim în acești ani, românești și nu numai românești, de astăzi și nu numai de astăzi. Dar, trebuie s-o facem, să exprimăm judecățile de valoare ce sînt așteptate de la noi, ca niște oameni „cărora nu le scapă nimic“ din realitatea concretă a literaturii — ca să-l parafrazăm pe James, pe care îl aminteam. Ar fi straniu — altfel. Așa cum, de pildă, nimic nu le scapă prozatorilor noștri cei mai buni, din realitatea, tot concretă, a anilor de după Eliberare, realitatea socială a acestei perioade. Răstimp în care au apărut o serie de cărți-examene de conștiință, precum **Moromeții** și **Delirul**, **Incognito**, **Fețele tăcerii**, alte romane, semnate de Ion Lăncrănjan, D. R. Popescu, Al. Simion, Alexandru Ivasiuc și Francisc Păcurariu, Dinu Săraru și Virgil Duda, Platon Pardău și Nicolae Breban, ca să nu citez decît atît numai. (Am avut în vedere mai ales cărți ancorate cu deosebire în social). Romanele amintite, ale autorilor de mai sus, fac în multe cazuri procesul unor erori din trecutul nostru apropiat. Proces constructiv, care prin el însuși demonstrează elocvent tîria unei orînduirii sociale verificate și consolidate în timp, și care nu are a se teme atunci cînd se întoarce asupra sa, reflectînd prin voci ale conștiinței sale de sine, la împliniri — ca și la neîmpliniri neori dramatice, dar depășite totuși!

Trebuie să recunoaștem că prozatorii noștri de azi — la care m-am referit cu precădere — se dovedesc a fi niște martori mult mai buni, mai fideli, mai concreți, ai realităților sociale pe care le trăim aici, la noi, de mai bine de trei decenii, față de cît se poate vedea în darea de seamă a criticii literare, oferită de aceasta asupra literaturii comentate, ivite sub ochii noștri. Ceea ce este ciudat. Fiindcă, dacă literatura, care pornește de la viață, din care se inspiră, reușește a fi — cînd își respectă condiția — un „joc secund“ exemplar ce nu-și trădează izvoarele, cu critica ar trebui să fie la fel. Chintesență a chintesențelor, acest „joc terț“ care este ea, nu poate și nu trebuie să ignoreze ori să exploreze superficial, grăbit literatura, realitatea acesteia, în care își are originea și prin care, la urma urmei, se justifică. Dacă, la rîndul său, nu vrea să-și trădeze menirea.

Cartea de critică se citește la noi — precum cea de beletristică, dacă nu și mai mult. Ceea ce vorbește de la sine despre maturitatea de gust, de cultură, a publicului românesc. Dacă am trece peste un anume prag, pe care l-am menționat — în ce privește comunicarea judecăților de valoare, după o efectivă explorare a universului literaturii noastre contemporane — atunci nu prea am avea să ne mai reproșăm multe lucruri. Pentru a ajunge aici însă, ar mai fi cîte ceva de făcut. Bunăoară, să uităm, cînd scriem despre cărți, că ele sînt semnate de scriitori de prestigiu, dacă se întîmplă cîte o dată să nu-l onoreze; să uităm că autorii sînt cumva șefi de publicații sau de edituri, să uităm de funcțiile administrative felurite și importante ale altora, să uităm că noi înșine, comentatorii literaturii de astăzi, am putea dobîndi indiferent ce comodități, cu prețul vicierii judecării drepte... Ar trebui să uităm mult, dar nu e exclus să izbutim, dacă încercăm! Știînd că noi trecem, în timp ce urmele noastre rămîn. Și nu ne este indiferent ce mărturisesc aceste urme despre noi, despre justificarea trecerii noastre înseși prin rosturile unei națiuni care n-a luat niciodată nimic în ușor.

Hristu Căndroveanu

PRIMIREA SOLDAȚILOR ROMÂNI ELIBERATORI — compoziție de Mihai Rusu

Artă și critică

P RIMUL lucru pe care l-aș sublinia, în încercarea de a schița cîteva opinii legate de locul și rolul criticii de artă, ar fi acela al multiplelor și importantelor aspecte ce trebuie luate în discuție. Operațiunea mi se pare necesară și posibilă, cu atît mai mult cu cît, în toate materialele teoretice elaborate de partidul nostru, în frecventele sublinieri datorate secretarului său general, problema criticii în general și a celei de artă ca o componentă, ocupă un loc important. Un loc ce atestă grija pentru puritatea ideologică și finalitatea partinică, dar și preocuparea constantă pentru o creație autentică, profund-umanistă, și, desigur, militantă.

Probabil că axul central al relației dintre componentele activității culturale îl constituie raportul esențial dintre artist, operă și public, noțiuni legate între ele în mod dialectic. Desigur că, în această relație prima și cea mai nobilă responsabilitate revine creatorului, chemat să reprezinte epoca în toată complexitatea ei, oamenii și idealurile lor, într-o formă artistică accesibilă, încărcată de valori general umane, etice, morale, sociale, toate racordate la principiile filosofiei noastre. Exemplul artistului cetățean mi se pare deplin ilustrat în cultura noastră, cu atît mai pregnant în cea contemporană, de orientare comunistă în esență. Chiar sensul ascendent al istoriei noastre obligă la o permanentă și organică sincronizare cu idealurile înaintate ale societății și, simultan, cu cele mai noi cuceriri ale spiritului. Apare astfel necesitatea unor noi modalități de expresie, apar noi probleme de conținut și expresie, noțiunile se diversifică și se nuanțează. În aceste momente — dar nu numai acum — rolul criticii se accentuează, nevoia descifrării sensului real al operei de artă, pentru a-l explica publicului larg, devine imperioasă.

Astfel, criticul poate și trebuie să realizeze această delicată și necesară operație, pentru a confirma sau infirma utilitatea și eficiența creației unui artist, sau chiar a unei direcții în totalitatea ei. Acest lucru trebuie făcut, fără îndoială, dintr-o perspectivă axiologică unică și fermă, constituită pe datele ideologiei noastre, ale partinității culturii românești, și în raport cu cele mai autentice și reprezentative valori ale spiritualității.

C RITICUL poate și trebuie să intervină în cazul unor confuzii de natură conceptuală și stilistică, firește cu argumente teoretice rezultate din aplicarea filosofiei materialist-dialectice și istorice, dar totdeauna proprii artei, nu exterioare sau formale. De aceea, acest intermediar necesar, criticul, trebuie să fie un prieten al artistului, în sensul elevat al noțiunii, ajutîndu-l uneori să-și limpezească intențiile și să găsească drumul către public. Implicit, criticul este și un prieten al publicului, apropierea de marea masă a celor dornici de cultură făcîndu-se pe direcția accesibilității tuturor elementelor formative și educative presupuse de actul creației. Există, firește, stiluri și stiluri, în raport cu formația, temperamentul, opțiunile fiecărui critic. Unică, după părerea mea, este calitatea angajată, partinică a actului de interpretare, nici dogmatic și obtuz, dar nici criptic sau inutil entuziast. Firește un asemenea tip de critică există în cultura noastră, este limpede că nivelul general și ținuta științifică au crescut, dar o anumită tentație a „impresionismului“, sau a judecăților docte dar exterioare se mai ivește, poate și cu concursul artiștilor ce-și complică uneori universul creației lor. În fond, artistul își justifică statutul său de om social prin cantitatea de adevăr uman, de pasiune, de frumos conținută în opera sa, prin efectul pozitiv al acesteia asupra societății. Același lucru se cere și criticului, chemat să remarce și să promoveze valorile autentice, personalitățile și tendințele cele mai înnoitoare pentru a putea oferi societății certitudinea întîlnirii cu o artă de calitate, impregnată de date specifice spiritualității noastre, idealurilor ce animă societatea României socialiste.

Rezumînd, cred că limpezimea ideilor și a expresiei, partinitatea și obiectivitatea, implicarea în actul creației și relevarea valorilor reale constituie statutul cetățenesc al oricărui critic adevărat. Și, în acest spirit atît de clar formulat de filosofia noastră, așteaptă și publicul să se întîlnească, pe toate căile, cu noul și generosul climat cultural creat la noi în acești ani.

Ion Pacea

CRITICII NOASTRE

Cîteva disocieri

O PARTICULARITATE a vieții noastre literare din ultimii ani provine din interesul fără precedent pe care scriitorii îl acordă criticii (o dovadă în acest sens poate constitui și actuala dezbatere a „României literare“, la care creatorii iau parte într-un mod deosebit de activ). Referindu-ne la acest fenomen, nu avem în vedere critica, adesea strălucitoare, de înalt nivel, pe care unii scriitori, precum Al. Philippide, Marin Preda, Ștefan Augustin Doinaș sau Cezar Baltag o fac în chip natural, deloc intimplător, dintr-o permanentă necesitate a confruntării care le însoțește vocația principală, suverană, o critică tot a literaturii, în fond. Manifestarea pe care dorim s-o delimităm reprezintă o **critică a criticii**, susținută de scriitori. Mai mult ca oricînd, aceștia simt acum nevoia să se pronunțe în legătură cu stadiul criticii literare, insistînd asupra carențelor ei. Unii se metamorfozează chiar în recenzenți de ocazie pentru a avea posibilitatea de a scrie, la rîndul lor, despre cărțile criticilor. Rolurile se inversează și în același timp se mențin: pe de o parte, criticii continuă să facă — e dreptul lor, orice s-ar spune — critica literaturii, pe de altă parte, scriitorii devin criticii criticilor lor. Tendința pare a fi de a se ajunge la o **reciprocitate a actului critic**, în chip absolut totuși imposibilă. „Judecătorul“ e tras... în judecată și cel care suporta verdictele își ia la un moment dat răspunderea de a le emite. Aspectul acesta nu este nefiresc în literatură, desigur în anumite condiții și limite. De altfel, critica scriitorilor nu poate fi din oficiu superioară celeia a criticilor. Pentru a repune lucrurile pe terenul realităților e suficient să ne amintim de felul în care Tolstoi l-a masacrat pe colegul său Shakespeare. Apoi, există o bifurcare a destinului celor care intră în literatură, destin liber asumat. Opțiunile inițiale, pentru creație, respectiv pentru critică trebuie în general respectate. Altfel, dacă orice scriitor mai mult sau mai

puțin nemulțumit de recenzarea ultimei sale cărți ar ceda ispitei de a răspunde criticilor, de a restabili, el însuși, „adevărul“, s-ar ajunge la un quiproquo burlesc, generator, în ultimă instanță, de confuzie. Menirea fundamentală a scriitorului rămîne de a produce opere, iar cea a criticului — de a îndruma, valorifica și aprecia creația.

Să nu se deducă de aici că am voi să negăm scriitorilor dreptul de a opina asupra criticii (și a criticilor). Oricum, o asemenea intenție nu ar schimba cu nimic lucrurile. Fenomenul nu ni se pare alarmant; dimpotrivă, îl considerăm binevenit. M-ar interesa oricînd să aflu părerile despre critică ale unor scriitori (pentru a mă limita acum la generația tinărară) ca Augustin Buzura, Virgil Duda, Mihai Giugariu, Ileana Mălăncioiu sau Marius Robescu; probabil că și autorii citați au unele motive de nemulțumire față de critică (dintre care cîteva, poate, mi se datorează). Am însă convingerea că acești scriitori (și din fericire nu numai ei) ar avea tăria să mediteze cu largime de spirit, pe deasupra unor inerențe supărări personale, la problemele cu adevărat importante ale criticii literare. Critica criticii aparținînd scriitorilor este în mod firesc complementară față de critica criticii datorată cititorilor (încă în prea mică măsură, din păcate) și față de critica criticii produsă de însăși activitatea criticilor. Nu poate exista critică fără critica criticii. În cel mai modest exercițiu curent criticul adevărat va ști să se implice. O critică a criticii venind din direcția scriitorilor este astfel de deplin legitimă. Ca oricare alta, însă, ea presupune un „risc“, și anume acela de a deveni la rîndul ei un obiect al criticii. Prin chiar natura ei, critica criticii invită la un examen perpetuu, în scară, ce se poate prelungi, teoretic, la infinit.

NU NE PROPUNEM să facem acum o critică (la rîndul ei, și ea, perfect legitimă) a criticii criticii de sorginte scriitoricească. Și nu ne propunem acest lucru în primul rînd deoarece actuala dezbatere are drept temă critica literară. Dar chiar în interesul acestei dezbateri unele precizări pot fi folositoare. Orice discuție, orice confruntare de opinii necesită minime garanții de obiectivitate. Tocmai la ele vrem să ne referim în cele ce urmează. Nu vom invoca, pentru a pleda în favoarea lor, nici exemple coplesitoare din istoria noastră literară, nici principii înalte. Ne va fi suficient, credem, să apelăm la bunul simț comun și la logica elementară. Despre ce este vorba? De nu puține ori se întimplă ca scriitorii să-și prezinte opiniile (ne referim, evident, la opiniile lor despre critică și critici) cu aerul că obiectivitatea le-ar fi naturală, subînțeleasă, o trăsătură înăscută pe care nimic nu o poate tulbura. Li s-ar părea firesc în consecință ca părerile lor să fie imbrățișate ca atare, privite în sine. Ne întrebăm însă — în virtutea bunului simț comun și a logicii elementare, mai sus evocate: examinîndu-le, nu ar fi oare normal să ținem cont și de **relația** în care se află scriitorul respectiv cu critica? Înainte de a le acorda creditul nostru, nu ar trebui să controlăm unghiul de eventuală parțialitate din care vede lucrurile autorul în cauză? Cineva susține o lungă filipică împotriva criticii. Cum reacționăm? Mai întîi, desigur, putem clătina din cap cu îngrijorare: ca dintr-o cutie a Pandorei toate relele posibile ies din cuprinsul criticii noastre contemporane. Apoi, însă, mai devreme sau mai tîrziu, **trebuie** să ne întrebăm dacă între această minie epoeică și reputata lipsă de har scriitoricesc a dezlănțuitului aușor nu există totuși o legătură. Mediocritatea literară vădește dintotdeauna tendința de a se transforma, dantesc, într-un Minos al criticilor, ca să-i azvîrle, după bunul ei plac, în infernul unor clocoțitoare patimi vindicative. Ca într-o cunoscută fabulă,

unele voci reclamă sfărîmarea oglinzilor criticii: de vină ar fi ele, și nu ceea ce reflectă în suprafețele lor. Nimic nu autorizează participarea unor asemenea voci (de obicei foarte zgomoase) la o dezbatere despre critică. Victimele de drept ale acesteia, veltari, impostori, diverși autori de maculatură nu este firesc să se erijeze în campioni ai acțiunii de critică a criticii. Pe unii dintre scriitorii respinși de critică îi preocupă, iată, dintr-odată, în chip furibund, „adevărul“: tună și fulgeră în numele lui. Ei par a fi uitați complet de cărțile proaste pe care ni le-au servit ani de-a rîndul. În schimb își amintesc foarte bine de recenziiile ce le-au fost consacrate. Autorii de pseudo-literatură trebuie întorși la realitatea producției lor literare. Propunem ca articolele de critica criticii pe care aceștia se arată foarte dispuși să le semneze să fie publicate pe 2 coloane, în paralel cu opiniile critice pe care le-au suscit de-a lungul vremii. Imperativ al dezvoltării literaturii, critica criticii poate servi nuliității drept pretextul mult așteptat de a calomnia critica, de a lovi înainte de toate în critica de descurajare a mediocrității: sublitteratura nu ezită să se folosească de ea în propriile ei scopuri.

Tendențele firești ale literaturii sînt permanente, ele coexistă, nu se exclud. Actuala discuție asupra criticii nu suspendă — cum par să-și închipuie unii — acțiunea, mereu necesară, de demascare a imposturii (acțiune care în urmă cu numai cîteva ani a luat chiar forma unei energice campanii). Altfel, am putea asista la spectacolul deprimant în care victimele campaniei de ieri ar deveni promotorii zeloși ai celei de astăzi. O asemenea redresare a mediocrității nu ar fi nici în folosul criticii, nici, mai ales, în cel al literaturii. Impostura trebuie denunțată oricînd, și oriunde s-ar ascunde: în literatură, în critică, sau în... critica criticii.

Valeriu Cristea

Critică și creație

AZI noi nu așteptăm în critică să se emită numai judecăți de valoare și de altfel, în genere, critica modernă nici nu emite judecăți. Rolul ei este mult mai complex, implicînd în primul rînd acțiunea socială. Critica încetează de a fi numai un observator, observatorul unui produs finit; nu se mai plasează în afara artei și începe ea însăși să reconstruiască opera artistică, să pătrundă în cele mai intime funcții ale mecanismului operei. Criticul încearcă un proces de înțelegere al unui artist, de explicare și de expunere al lui — modul în care gîndul naște imaginea și mina recrează gîndul. Criticul participă și critica încetează de a mai fi o activitate secundară, o operă de clasificare. Ea reconstruiește. Aș numi-o **critică creatoare**, devenind acel intermediar necesar între intențiile artistului și public. Dealtfel mai mult ca niciodată o operă artistică este înconjurată de cuvinte, de critică și e firesc, deoarece datorită acestui noi direcții, textul critic este medelul cel mai firesc în care opera capătă deplină valoare asociativă.

Ileana Micodin

UTECISTA — pictură de Nagy Anna

TINEREȚE — desen de Gheorghe Boțan

PATRIEI în AUGUST

Se naște o lumină

Doar îi privesc conturul în piatră și în lemn
și cerbii vin în cîrduri rotindu-se la semn.
Doar îmi ridic privirea spre piscul ei înalt
și vulturii se-adună în stema de bazalt.
Aici sînt codrul frate și fluviul de opal,
pe care-și duce timpul minunile spre mal.
Aici aleargă zimbrii incremeniți pe-un blid.
Și cînd în cartea veche la fila-ntii deschid,
se naște o lumină și-n îndrăzneli suim,
precum un zbor de-albine țesute-ntr-un

chilim.

Iar toate-i țes conturul zbuclind dintre
cuvinte.

Ca dintr-un arc de veacuri, sigiliul cel
fierbinte

îi străjuie lumina păstrată cu temei
în fila zugrăvită la August 23.

Al. Raicu

Ziua cea mare

Eu n-am contribuit la ziua-aceea mare —
Așa cum pasărea n-aduce primăveri,
Așa cum crengile se-mbracă iar în floare
Și n-aduc primăvara cu dulci mingiieri.

Ca ele m-am trezit și eu la nouă viață
Cînd ziua-aceea de August 23
Mi-a împlinit un vis infiripat din ceață,
Mi-a dat puteri, și vieții mele un temei.

Și am cîntat așa cum păsările cîntă
Un chiot de triumf prin țară-n lung și-n lat
Și a pătruns în inimi un cîntec de izbîndă
Și-ncredere în oameni eu le-am dat.

Cînd amintirea acelor zile îmi reapare
Cu mindru simțămînt azi seamă-mi dau, lucid:
Eu n-am contribuit la ziua-aceea mare
Dar vremii ce-a urmat deplin m-am dăruit !

Franz Johannes Bulhardt

În românește de IOSIF CASSIAN MĂTASARU

Cuvine-se

Cuvine-se, la altarele albe-ale Țării, genunchii
să înfrunzească în imnuri solemne ca viile
cînd le sărută cu cîntec brumat turturelele
și le smulg rădăcinile, din pămînt, ciocirliile.

Cuvine-se, în Templul Istoriei Țării, să cînti
odată cu Ștefan Bătrînul, din vinuri și șoapte,
partea ta de istorie-n pagini de inimă scrisă
cu lumină de zi, cu lumină de noapte,

În cartea de jertfă a Neamului să rămînă
dulce șoptire celor de bine. Cuvine-se, iată,
s-adormi în poalele ierbii cu stelele-n carnea
zămislitoare de carne de mamă și tată.

Cuvine-se, chiar dacă nu serii, ca poezii să ieși
în Agora și să te bați pentru lume,
este aceasta datoria ta sfîntă
pentru că istoria-ți poartă o parte din nume.

Ion Iancu Lefter

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Baladă de August

Istoria noastră, istoria,
și-a semănat în granituri memoria,
în granituri și-n praguri de case,
gînduri, inimi, ideal și oase.

Vrednica noastră, istoria,
în piscuri își flutură gloria,
în piscuri și-n flori singerii,
veșnicii pentru morți, veșnicii pentru vii.

Istoria noastră, istoria,
cîți n-au vrut să-i fure memoria ?
martora trecerii noastre prin vreme,
istoria ?

Semeață, istoria noastră, semeață,
spre cîmpiile lumii fereastră,
arc de triumf încrustat cu focuri de strajă,
privire rotundă și trează.

Istoria, mioritica noastră nuntire
cu Carpații, cu Dunărea, cu-a griului oștire,
cu libertatea, cu adevărul, cu soarele
drum prin milenii spre țarm de dreptate,
adevăr, nemurire, dor de înalt,
istoria noastră, istoria,
și-a săpat în granituri memoria.

Radu Selejan

Ferestre brâncovenești

Tu, carele ești drum al meu
prin ziuă și noapte,
cîmp reavăn sub pleoapa mea însetată,
Patrie a desăvirșirii, în miezul
lui August-aurie lumină —
un fruct pe o creangă suavă.
Cîntecul meu se născu la nașterea ta,
cîntecul meu se numi odată cu tine,
sub amiază cînd sui bolți cutezătoare,
ferestre brâncovenești către țara lui miine ;
patrie a desăvirșirii,
prin sita lui August te cern
și te aflu întregă.

Ioana Dinulescu

Bun vînt și foc de soare

Pe plăci de cer
Cu care de război
pinteni da năduful
August răzbătînd.
Bun vînt și foc de soare
ardea-n topaci,
se căutau culorile
și sunetele toate.
În taină și miracol
lumea s-a schimbat,
frumusețea-i încăpînd
în ochiul meu uimit.

Márki Zoltán

În românește de GELU PĂTEANU

Istoria zvicni...

A încetat secunda să respire,
Pămînt și țară. Floare și bocanc.
Istoria zvicni precum un tanc
Către un zid de aspră-mpotrivire.

Doftane s-au deschis. Sirme de zgură
Căzură de pe suflete și zbor
Și sub Carpați vui clocotitor
Un plug imens ieșind pe arătură.

Și veacul scris-o pagină de noapte
Cu insurect penel, în tuș muiat
Și-n singele din rănile răscoapte ;

Prin București pornea pe bulevarde
Timpul-ostaș, transfigurat
De-un trandafir arzînd pe sub brasarde.

Mihail Cosma

Eu, cel care am ales patria

Pe buze cuvintele prind să înmugurească —
Rotunde și umezi se rostogolesc semințele
Spre odihna nașterii ciudate
Și iată cu ochiul deschis a rodire,
Eu, cel care am ales patria,
Port pe trup ceva din țărîna ei,
Îi respir aerul și-odată cu el tot balsamul
Toate grinele,
Pînă într-o zi cînd
Mă voi preface-n cîntec, în ploaie, în noapte
În țara ce-o string la piept binecuvîntînd-o.

Viorel Varga

Albumul Eminescu

PUS sub semnul ireversibil al timpului (la Vergilius, **irreparabile tempus**), interesantul album publicat anul trecut de editura Ieșeană Junimea, cu sugestivul titlu **Vreme trece, vreme vine**, ne prezintă cronologic, prin grija lui Constantin-Liviu Rusu și A. Petrescu-Vioveanu, etapele scurtei și frământate existențe a autorului **Glosei**. Imaginile sînt însoțite de texte ilustrative, sau pur și simplu de legenda lor, de la naștere pînă în zilele noastre (busturi, statui, ediții postume) și sfîrșind cu marșele ilustrațiilor (329 la număr) și textelor.

Scăpîndu-mi momentul exact al apariției, precum și ecoul evenimentului grafic, cînd se pare că s-ar fi produs și unele intervenții critice, mă voi mărgini să comentez cîteva din reproducerea în genere de bună calitate.

Intr-o pagină plină m-au oprit portretele în medalion, ale celor patru frați și două surori, în ordinea cronologică a nașterii, dar și cu data decesului: Serban (1841—1874), Nicolae (1843—1884), Iorgu (1844—1873), Aglae (1852—1900), Harieta (1854—1889) și Matei (1856—1929). Cu excepția celui din urmă, căpitanul, care ne-a lăsat, pentru fratele lui, prețioase însemnări, toți ceilalți au trăit prea puțin, murind în condiții dramatice. Nu însă despre aceasta aș glosa, ci asupra frapantei asemănări dintre frați și surori. Al spune că au fost trași în serie, cu aceeași pecete fiziognomică: același oval al feței, aceeași frunte largă, același arc al sprincenelor, aceeași linie a nasului, același aer de familie, la bărbați și la femei. Cui vor fi semănînd? Tatălui sau mamei? Ori vreunui alt înaintaș, după obscurele legi ale eredității? Cine ne-ar putea răspunde la această întrebare? Caracterologic, asemănarea nu mai este aceeași, deși cunoaștem prea puțin firea fiecăruia din ceilalți șase, dintre care, pare-se, numai femeile au manifestat înclinații artistice, și îndeosebi Aglaia, ilustrată, o vreme, a vieții mondene și culturale bucovinene.

Amănunte noi despre cîteva trăsături ale chipului lui Eminescu găsim în fragmentul din amintirile Mitei Kremnitz, care l-a observat de foarte aproape, ca ocazională elevă de limba română:

„Cum ședea peste foile, așa de calligrafic scrise, ale manuscriptului său, Eminescu avea o înfățișare mai puțin masivă, bărbia foarte pronunțată și gura largă se atenuau; fruntea ieșea strălucitoare de sub părul negru ca pana corbului; sprincenele apăreau în toată frumusețea lor și tăietura fină a nasului lăsa numai la întîlnirea nărilor o ușoară urmă de vulgaritate. Cînd ridica ochii de pe manuscript, nu privea pe nimeni, ci părea că se uită visător în depărtare...”.

Am reținut îndeosebi „bărbia foarte pronunțată și gura largă”. Cea dintîi ar fi, în genere, semnul voinței, care la Eminescu, marele contemplativ, s-a aplicat mai puțin pe planul vieții practice, în care mai toți frații și ambele surori au eșuat, cît pe acela al muncii profesionale, foarte stăruitoare. Fără a fi nici unul prognat, aveau cu toții bărbia bine pronunțată. Gura largă e un semn, poate, de sensualitate, sau

mai bine zis, de lubire de viață, de înșafietate în plăcerile pe care acestea le oferă, momindu-și progeniturile.

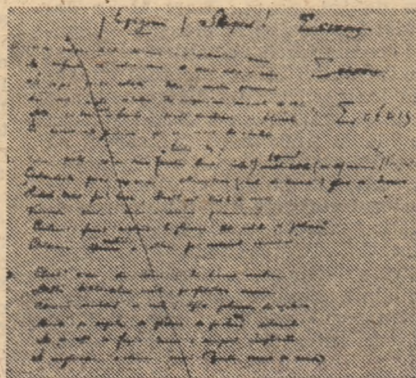
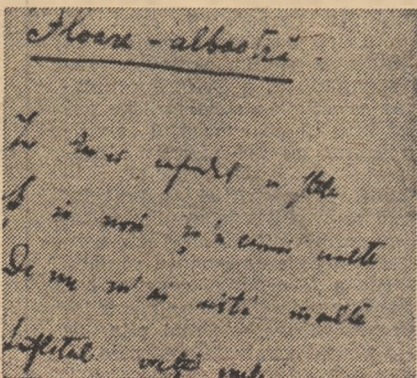
PRIVIND mai atent prima fotografie autentică a lui Eminescu, în bust, făcută la Praga, în 1869 și după care s-au luat toți artiștii plastici, spiritualizîndu-i trăsăturile pînă la simbol sau alegorie, ne convingem, într-adevăr, că genialul tînar de 19 ani avea ambele trăsături ale gurii și bărbiei, așa cum le-a văzut iscoditoarea discipolă, aspirantă la rolul de muză și poate și de „damă bună”.

Cu cîțiva ani înaintea fotografiei prageze, colegul său de gimnaziu, academicianul Theodor V. Stefanelli l-a văzut: „...mic și îndesat, cu părul negru pieptănat de la frunte spre ceafă, cu fruntea lată, fața lungăreață, umerii obrajilor puțin ridicați, ochii nu mari dar vii, colorul feței întunecat, prin care străbătea însă rumeneala sănătoasă a obrajilor”.

Intr-adevăr, Eminescu n-a crescut înalt: Mateiu ni l-a înfățișat de 1 metru și 65 centimetri, însă voinic, lat în spate, musculos și păros (de mirare, și „plafuss” — cu talpa piciorului prea puțin sau deloc scobită). Era, prin alte cuvinte, un pui al naturii, parcă menit unei existențe plene și de lungă durată. Purta, de mic, părul pe spate, pe care și-l „pieptăna” trecîndu-și mîna

Surorile și frații poetului: Serban (1841—1874), Nicolae (1843—1884), Iorgu (1844—1873), Aglae (1852—1900), Harieta (1854—1889), Matei (1856—1929).

Facsimile după manuscrisele poezilor Floare albastră și Epigonii

Ați văzut?

IN AUGUST, stelele se coc și încep să cadă una după alta din cer, ca dintr-un pom cu o coroană uriașă, cu un fantastic frunziș. Poezii și astronomii au botezat foșnetul lui abstract: muzica sferelor.

În august, cerul e deosebit de cerurile tuturor celorlalte luni: mai cald, fără nimic sever, ci, dimpotrivă, voluptuos, cu ceva leneș în felul lui de a fi, în felul în care, Calea Laptelui inconjoară pămîntul, ca un braț moale de femeie.

Nu țîn minte lună august în care, întins cu fața în sus, prin căpițe de fin, să fi primit din partea boltei instelate vreun mesaj solemn, ci numai îndemnul de a trăi și a fi fericit, de a mă simți bine în univers, ca într-o livadă spre ale cărei roade nu am decît să întind mîna.

În august, dacă îmi trec palma peste gură, e spre a șterge imaginea mustății de mustul mult și dulce al stelelor. Riguros matematician și marele poet în august va fi contemplat cerul, cînd i-a scăpărat mîntea de surprinzătorul vers:

Ai văzut? Muri o stea
Ca o smieură mustea.

În august, numai în această lună din toate lunile anului, stelele încetează să mai fie focuri misterioase în infinitatea spațiului și, asemeni smeurii și murelor și celorlalte fructe zemoase, încep să mustească, umplîndu-ne cerul gurii cu dulceața lor.

Doar pepenii verzi — enormii, elipsoidalii — le întrec, dar ei sînt însăși imaginea universului, însuși universul devenit fruct, pentru desfătarea noastră în neaustera, în voluptoasa lună august.

Geo Bogza

SEMNAL. A apărut: Ion Vinea — Publicistica literară. Editura Minerva. Tiraj: 1 720 exemplare, broșate.

dreaptă prin coamă, în lipsa pieptenului (altă mărturie, din anul periplului transilvan). Avea ochii mici, infundați în arcade, dar vioi și rizători, cînd se dispunea între colegi și prieteni. În prezența Mitei, cînd nu o privea, se uita în depărtare, cu o privire „peste veac”.

De „fața negricioasă” a adolescentului a pomenit într-un tirziu și Nicolae Densușianu, care-l cunoscuse la Sibiu, în 1866, păstrînd însă impresia greșită: „cu ochii mari deschiși”.

Am arătat însă altădată relativitatea „adevărului”, în domeniul portretistic, cînd din trei care l-au apropiat pe Maioreșcu, unul l-a văzut înalt, altul de statură mijlocie, iar cel din urmă, scund. În cine să te încrezi?

ORICINE a văzut, în original sau în facsimil, scrisul lui Eminescu, a rămas în admirația splendei lui caligrafii. Așa era în redactarea finală. Ciornele din

manuscrisele de la Biblioteca Academiei sînt însă adeseori aproape indecifrabile (același dublu fenomen și la Caragiale!).

Multora le place și semnătura lui, armonioasă, îngrijită pînă la răsfaț, cu parafa în formă de fundă. Aci fac opinie separată și-mi mărturisesc decepția, mai ales cînd ea se etalează în prea multe reproduceri și variante pe tot întinsul unei pagini, amintindu-mi adagiul francez: „le nom du fou se trouve partout” (numele nebunului se găsește peste tot). Uneori inițiala E se întinde protector ca un arc peste numele întreg, afirmîndu-și și conștiința de sine la modul altruist.

Un alt autograf care-mi displace este așa-zisul exercițiu de cvadratură a cercului, pe care unii comentatori îl cred un preludiu al întunecării, dar nu aceasta este și părerea lui G. Munteanu, căruia pagina i-a inspirat, prin excesivă simpatie, o prea frumoasă interpretare, în al său **Hyperion** (1973).

Pentru că sîntem la interpretarea autografelor, voi mai spune că putea lipsi o anumită scrisoare a lui Mihai către Veronica, cu penibile precizări ale intimităților lor. Diminutivele cu care se congratulează reciproc ni se par ridicole. La cîte prostii nu duce corespondența amoroasă!

Din scrisoarea Liviei Maioreșcu către sora tatălui ei, Emilia Humpel, reținem un detaliu, pe care G. Călinescu nu l-a cunoscut: furios pe tipograful de la „Timpul”, care-i făcea dificultăți, Eminescu i-a pus revolverul în piept, intimidîndu-l. Poetul, mai aflase Livia, cumpăraseră arma, „voind să plece la Botoșani”. N-am înțeles legătura dintre revolver și pașnica urbe din țara de sus a Moldovei. Era, se vede, aceeași armă cu care dinasticul din ajun, atunci surescitat, voia să-l suprima pe rege, ca suprem vinovat de relele din țară.

O altă scrisoare, a lui Eminescu către Creangă, în care-l sfătuia să trimită bani fiului său, pentru încălziminte, ne surprinde prin răceala tonului. Solicitantul îl strîngea probabil cu ușa, să-i remită cît mai lute misiva, s-o trimită la poștă neîntîrziat. Este în definitiv stilul sec al scrisorilor de intervenție, între bunii prieteni, fără paradă de sentimente.

În concluzie, cine nu știe va fi surprins să afle dintr-o scrisoare a lui Maioreșcu, că la înmormîntarea lui Eminescu au asistat 600 de elevi și de studenți, iar dintre oamenii mari ai țării, trei foști prim-miniștri: M. Kogălniceanu, Lascăr Catargiu și Theodor Rosetti. Cine mobilizase tineretul? Fusesse însă nevoie de așa ceva? Moartea nefericitului geniu a răscolit inimile tineretului, care a sărit ca un singur om, să ducă la ultimul sălaș pe cel ce nu-și găsisse odihnă în viață. Dreptatea cu titlu postum este parcă mai strictă decît cea imanentă.

Șerban Cioculescu

CELE MAI VII AMINTIRI

POVESTEAU foștii soldați și ofițeri despre care se crezuse multă vreme că fuseseră uciși, căzuți pradă marsurilor lungi și foametei; povesteau muncitori și țărani ieșiți la marginile așezărilor cu puști și cu tunuri trăgând la „rasul pământului” până ce mașina blindată a fasciștilor s-a prefăcut într-un morman de fierărie sfirtecată. Părea această cumplită mașină de război, cu enormele ei guri de flăcări, considerată de Hitler invincibilă, un fioros transatlantic lovit în coaste, în pîntec și în cap de nenumărate torpile; și, cum povesteau, prin spărături nemiloase se vedeau tot felul de aparate de precizie, dintre cele mai complicate, oprite și mutilate dintr-o dată de schijele care pătrunseseră în ele ca în circumvoluțiunile unui creier. Dar creierul fusese dement — spunea oamenii — creierul fusese al unui organism bolnav, avid de putere și de singe. În jurul acelei mașinării, ca într-un cimitir de fier vechi, zăceau maldăre de bandaje. Mai departe, dacă te uitați, vedeai cimpurile răscolite, case arse, poduri plutind pe ape...; iar, deasupra, asemenea unor reptile care cuceriseră aerul, avioane cu zvastică neagră căzând încinse de foc și dispărînd brusc...

La Deleni, sat din Moldova, un fost sergent, Gheorghe Ionașcu, m-a făcut să mă simt cuprins de o asemenea emoție încît am senzația că e și acum în fața-mi: înalt, cu o mustață scurtă, cu mincișile cămășii suflicate și cu seceră infiptă alături, în stog, (tocmai ieșise din lan). El mi-a povestit cum își eliberase propriul sat, cum a trecut venind din răsărit (făcuse parte din Divizia „Tudor Vladimirescu”) chiar prin livada sa cu prun, apoi cum, din citeva salturi, a intrat în curte, a văzut șopronul, a văzut oile îngrămădite în țarc, dar n-a putut în nici un chip să intre în odaie să-și vadă copiii și soția. Nemții erau dincolo de deal și trăgeau clipă de clipă. S-a întors abia după un an, la sfîrșitul războiului. Un alt fost combatant, de pe lîngă Giurgiu, din comuna Pietrișu, mi-a adus aminte de legenda feciorilor Vrîncioaiei străluminată acum de o tragică încălțătură: „Noi am fost cinci frați — mi-a spus el — și toți cinci, că eram născuți unul după altul, am fost pe front și ne-am bătut cu hitleriștii pînă dincolo de Tisa. Eu am scăpat. Din tot satul nostru numai eu am venit”. Un invățător de la Buru, de pe valea Arieșului, mi-a arătat cantonul de cale ferată în care comuniștii instalaseră comandamentul de luptă. Calea ferată se mutase, trenul trecea acum prin altă parte, dar cantonul acela rămăsese acolo spre aducere aminte; îl cunoșteau cu toții de la copii la bătrîni, — aici fusese „centrul” întregii văi, de la Turda pînă la Cîmpeni. Un muncitor din Chitila îmi spunea: „În ziua de 24 august, dimineața, cînd ies eu afară — stăteam cu casa la marginea orașului — văd dinspre cîmp fișii de nemți. Am dat fuga la Triaj și m-am înrolat și eu să nu-i lăsăm”. Un fost pilot, pierzîndu-și avionul și neavînd cum să ajungă la „bază”, a intrat în gîrziile patriotice luptînd cu pușca, iar un vîntor de munte, în împrejurări care numai într-un roman ar putea fi descrise, a ajuns pe mare, în flota de la Tulcea. Cei care fuseseră pe vremea aceea copii povesteau mai ales despre trenuri, mereu despre trenuri și despre avioane. Trenuri germane cu țevile verzi ale tunurilor întoarse spre sate și orașele noastre și trenuri românești pornind spre Ardeal să-i ajungă din urmă pe cotropitori... Avioane germane bombardînd Bucureștiul și Ploieștiul și bateriile antiaeriene românești doborîndu-le... Un inginer, copil pe vremea aceea, își amintea: „Stăteam în curte cu o familie de cefești care avea un băiat plecat voluntar pe frontul din Ardeal. Într-o zi am

văzut-o pe mama lui zvîrcolindu-se pe toată piatra, de la stradă pînă în grădina. Băiatul ei murise în luptele de la Sf. Gheorghe”. Iar, la Tg. Mureș, un om trecut de 60 de ani, Iancu Kovaci, căruia i se spunea Iancu baci, pensionar, mi-a spus această întimplare de două zile și două nopți: pe cînd răpăiau afară armele, el și familia se ascuseseră într-o pivniță și, deodată, se deschide ușa și apare un soldat neamț. „Eu așa mi-am zis, că era neamț. Ce m-a mirat la el însă, era faptul că nu ținea arma ridicată împotriva noastră. Cere și el adăpost. Era îmbrăcat în uniformă nemțească, dar vorbea românește. A mîncat cu noi și ne-a înștiințat că peste puțină vreme orașul nostru va fi eliberat. Și să nu mai stăm acolo, să ajutăm și noi ce putem. Două zile și două nopți a zăbovit el la noi și nu numai că nu ne-a mai fost frică, dar i-am urmat și sfatul. Soldatul era un comunist, muncitor la „Malaxa” și avea sarcina să meargă printre oameni, să ne spună ce-o să se petreacă. Nu știu pe unde o fi acum, dar el ne-a dat atunci o mare speranță”.

Îi ascultam și îmi dădeam seama că nîcînd cei care povesteau nu trecuseră printr-un moment mai zguduitor. Dar în urma marilor sfîrșiri venise biruința și ei considerau clipa ca fiind istorică. Așa încît, pînă și întimplarea cea mai mărunțică se umplea fulgerător de sensuri dintre cele mai adînci. Pe un șantier mi s-a povestit un fapt care nu putea avea loc decît atunci, imediat după război și imediat după revoluția lui August, faptul purtînd pecetea speranței și înnoirii. Se făcea acolo o cale ferată modernă care trebuia să treacă și peste un rîu, cînd învolburat, cînd aproape sec, dar cu maluri largi. Peste rîul acela fusese un pod. Fierar-betonistul care-mi povestea făcuse parte, în timpul insurecției, din echipa însărcinată cu dinamitarea lui. Podul a sărit în aer iar trenurile germane au zăcut răsturnate multă vreme în Lunca Budieni. Același fierar-betonist s-a aflat mai apoi și în echipa de reconstrucție a podului. Podul, acum impetuos, cu mari arcuri de beton și fier, se înalță ca un simbol al începutului reconstrucției țării. Podul, cu mari aripi întinse, ca o pasăre, e o imagine a zborului spre anii noștri de construcție socialistă și comunistă.

EXISTĂ în destinul națiunilor momente cruciale, evenimente-pivot pe care timpul — judecătorul ultim și implacabil al istoriei — nu le prezintă doar într-un muzeu al amintirii pioase, ci le propune fără încetare meditației și analizei. Asemenea evenimente luminează ca un far cu focar multiplu atît trecutul, chiar foarte îndepărtat, ajutîndu-ne să deslușim în țesătura complicată și dramatică a componentelor sale un fir director, o trăsătură esențială a devenirii sociale și naționale; ele constituie, în același timp, o cheie a înțelegerii prezentului și un îndreptar permanent pentru viitorul gîndit ca o rezultantă a unui program, la a cărui elaborare și traducere în viață a fost chemat întregul popor. Fiindcă un popor întreg nu urmează niciodată o idee sau un partid decît dacă prin idee și prin program se exprimă marea și înalta sa aspirație: lupta pentru dreptate și libertate socială și națională. Pe bărbății care l-au reprezentat, cu adevărat, din cele mai vechi timpuri, îi unește tocmai înțelegerea profundă a acestei aspirații supreme. De la Decebal la Mihai Viteazul, — cel care a realizat unitatea teritoriului pentru o clipă istorică, dar pentru o eternitate spirituală, — de la Tudor și Iancu, pînă la Bălcescu și Cuza, firul acestui înflăcărat țel e neîntrerupt. I-a revenit însă clasei muncitoare și partidului ei de avan-

gardă misiunea istorică de a realiza acest ideal, de a-l da fundamentul teoretic și de a iniția și conduce lungul, mărețul și de-atîtea ori dificilul proces de înfăptuire concretă, ca unitate a tuturor energiilor și întregii forțe de creație a unui popor descătășat. În zilele acelea de August, Partidul Comunist Român s-a dovedit în fapt — politic, organizatoric, tactic —, depozitarul tradiției de luptă a poporului realizatorului vocației sale fundamentale. De aceea s-a și numit Revoluția din August, moment al Renașterii noastre naționale.

DACĂ am nota doar cîteva evenimente ce au urmat Revoluției populare din România vom avea, deîndată, imaginea riului pornit spre fluviu și spre mare, fără încetare, țară oprire. Totul ne apare ca un fulger continuu ce scapără între creste luminînd văie cele mai adînci; totul ne apare ca un drum neînchipuit de lung și de greu, dar absolut necesar. Fiindcă nu se putea visa la zorii libertății fără distrugerea nazismului. Și dacă în întreaga lume se știe că eliberarea Parisului a avut loc la 23 August 1944, prin insurecția poporului francez, dacă lumea admiră eroismul răsculaților din Varșovia, care s-au ridicat tot în august împotriva ocupanților, așa cum admiră marele război de partizani purtat de poporul iugoslav, dacă istoria situează exact rostul și amploarea răscoalii naționale slovace din același august, tot astfel se știe că prin victoria insurecției naționale antifasciste a poporului nostru s-a creat un cap de pod, de peste 1000 de km pentru trupele aliate, s-au făcut indisponibile forțele hitleriste din peninsula balcanică, Marea Neagră și de pe Dunăre, s-au deschis căi libere pentru flotele aceluiași puteri prietene. Și, fapt deosebit, poporul român a intervenit în luptă împotriva Germaniei hitleriste cu întreg potențialul economic-militar-moral al României (să ne amintim chemarea Partidului Comunist Român: „Totul pentru front, totul pentru victorie!”).

Bucurîndu-se azi de un larg prestigiu în lume, România este admirată și pentru curajul de ieri, fiindcă jertfa de ieri, pentru libertate și independență, luminează și mai precis ardoarea cu care își rostește cuvîntul în apărarea libertății și independenței oricărui popor. Același act, 23 August, e pentru omenire sublimul document care demonstrează cît de profund urăște poporul nostru fascismul și imperialismul, și ce tovarăș de nădejde poate fi el în lupta de eliberare a popoarelor de sub orice aspirire.

Jurnalul acelor momente face, deci, parte din istorie, paginile sale vor fi citite de zeci de generații viitoare fiindcă, la 8 martie 1945, se formează guvernul de largă concentrare democratică, primul guvern din istoria țării în care clasa muncitoare are rolul conducător, iar la 9 martie se restabilește administrația românească în Transilvania. Și vine și primăvara cu Ziua Victoriei, cu Ziua Păcii, cînd se întorc acasă ostașii noștri din cel mai mare război pe care l-a cunoscut omenirea; cînd revin în satele și orașele lor natale soldații, subofițeri și ofițeri români, însumînd două comandamente de armată, patru comandamente de corp de armată, șaisprezece divizii de infanterie și cavalerie, un corp aerian, o divizie de artilerie antiaeriană, Flotila de pe Dunăre, un regiment de tancuri, o brigadă de căi ferate, adică aproape 200 000 de oameni. Dar cîți au plecat la luptă? Peste 500 000! Adică 538 536 de militari. Acesta a fost efectivul total al armatei române participant la războiul împotriva Germaniei hitleriste. La Muzeul Militar Central care ne prezintă, în mii de obiecte și documente, cele mai de seamă momente ale luptelor pur-

tate de poporul nostru, de-a lungul veacurilor, cu arma în mînă, pentru libertate și independență, există pe un număr de cîțiva zeci de milioane de medaliile de război românești, vietice și cehoslovace. Și mai există acolo și o fotografie din ziua de mai 1945. Se vede de departe și, privind ai senzația că e peste tot; că nu are dimensiuni. E acolo o mulțime de oameni mulțimea aceasta pare să se reverse cîtinu într-o extraordinară explozie de bucurie.

SI casa, care e țara, își deschide ferestrele ei fantastice spre viitor. Vedeam, în depărtare, invăluia în boarea luminoasă silueta imponentă a patriei ferătoare, și auzeam frear de codrul eminescian și simțeam tremura, cum vibra în întreaga mea ființă tot mai tare, tot mai puternic, ceva sublim, scriptor, aproape orbitor. Fiindcă peste se născuseră șantierele, neuitatele noastre șantiere de început. La 23 ianuarie 1948 publică hotărîrea Comisiei Ministeriale, Redresare Economică și a Uniunii Tîncului Muncitor, prin care se deschid primele cinci șantiere naționale de construcție: conducta Ceaușu Mare, Jiferată Bumbăști-Livezeni, linia ferăta Salva-Vișeu, reglementarea cursului inferior al Prutului și pavarea Centurii referice a Bucureștiului. Făceam, așa, parte din generația lui August, din mai tinăra generație a patriei renăscușmulsă din copilărie de un război cum și chemată, la sfîrșitul lui, la reconstrucție și construcția unei lumi noi pe pămînt românesc. De cite ori trec astăzi pe Bumbăști-Livezeni sau, în nord, pe Salva-Vișeu, locurile mi se par legendare fiindcă acolo ochii au strălucit la fo romantic al celui mai real vis. Astfel în dacă aș fi întrebant de cînd sint repori aș răspunde fără ezitare: de atunci!

AM pornit și drumul s-a înălțat în noi altfel decît amintire oarecare. Cu această aducere aminte, neșters, fremătînd mereu devine tot mai bogată, trăiește tot mai intens. Fiindcă tot ce avem în tot ce apare pe harta economică și socială a patriei se ieagă și de trecut, de Marea noastră Revoluție. Călătorînd în această vară cu un tren plecat de dimineața înspre nordul țării m-am gîndit că reporterii, măsurăm timpul în reportaje. Adică în niște popasuri rămase pe drum istoriei acestor ani ca niște pietre kilomtrice. De fapt, niște însemne ale memoriei sau, mai bine zis, niște documente vocatoare, precum scrisorile sau pozele din familie, familia fiind țara. Sînd la

trenului mă gindeam la drumurile
un deceniu, de acum două dece-
drumuri de zi și de noapte printre
oțelului și ai campaniilor de pri-
vare, printre oamenii hidrocentra-
și ai tunelurilor de mină și
cale ferată. Și între toate mi-am
de imaginea unui afiș cuprinzând
de obiective economice care încă nu
Atunci nu erau decât pe hîrtie, și
erau. Vreau să spun că prinseseră
și aniar de pe atunci. Fiindcă numai
o zi mai înainte mă aflasem pe un
pe care se săpa o groapă ce urma să se
arească mereu ca apoi să se umple de
acolo fiind unul dintre postamen-
șarului combinat de astăzi pentru in-
stralizarea lemnului. Faptul se petre-
la Tg. Jiu. Tot atunci, ia marginea
atâtă a orașului, dincolo de Podul Ji-
se proiecta construirea fabricii de
Se vedeau, de asemenea, mo-
nizarea fabricii de tuburi, deschiderea
de suprafață de la Rovinari, ex-
sondelor petrolifere de la Peștea-
și Ticleni... Acum, toate aceste mari
sective industriale există. Alături de ele
se ridică altele, între care și celebra
a Gorjului", cum au numit construc-
Termocentrala de la Motru. Și tot
s-a petrecut pe toate drumurile noas-
de reporteri, drumuri în Maramureș și
Bucureștea, drumuri într-un orașel de la
gama țării sau în cutare comună din
Și de fiecare dată descopeream
mar mult mai mare de locuitori,
copeream orașe care, cu toate numeroa-
lor blocuri și bulevarde, aveau să
incă multă vreme un șantier des-
s, mereu în construcție și amenajare,
ceu tinzînd spre chipul ideal al unui
civile înzestrat cu tot ce-i necesar
șezării moderne. Și tot de atîtea ori,
o sinceră și sentimentală pornire
eram edililor ca atunci cînd șantierul
nu fi terminat și se păstrează ca piesă
măruș măcar o singură uliță cu cocioa-
și anexele ei „pitorești”, pentru ca
generații să aibă pe retină ima-
vie a modului în care trăiau stră-
pe aceste meleaguri. Dar buldoze-
au dat mereu la o parte tot ce era
prezintă, în locul unui pilc de case gata să
șarime s-a înălțat un hotel sau un
turn sau un teatru sau o școală, în
străzii strimte și răsucite s-a croit
mare bulevard. Am fost martor cînd
șchis șantierul de la Săvinești, astăzi
a chimiei românești. Cîțiva oameni
venit acolo și au dat jos o ladă oare-
— nici acum nu știu ce-ar fi putut
ea (nu cumva o substanță miraculoa-
cu cumva ceva care lucrează de la
cum ar nota un scriitor de povestiri
astice?) — și mi s-a părut că acel
de mărăcini și arbuști pitici s-a
și s-a îngrozit și a încercat să se
ca un arici și să se rostogolească,
construcții i-au întins la loc ca pe o
de bună de tăbăcit, bătîndu-i, în cele
colțuri, urlașe piroane de metal. Am

fost martorul celor dintii săpături pentru
intemeierea Combinatului siderurgic de la
Galați.

MARTOR am fost și la nașterea
primelor hidrocentrale din țară
și cum să nu povestesc măcar
pe scurt despre acest extraor-
dinar noroc de a mă fi aflat
acolo unde-și făcea loc, în
lumea noastră, atât de copleșită odni-
oară, de bezna unei nopți parcă fără sfir-
șit, lumina vie, cînd harta țării prevăzută
cu becuri se umplea, dintr-o dată, de schi-
piri? Inginerul care mă însoțea și care
făcuse măsurătorile pentru lacul de acumu-
lulare, departe, în munți, unde umbrele
pindeau cit era ziua de mare și unde ar-
borii creșteau prea deși, iar trunchiurile
lor erau prea groase pentru o pădure
obișnuită, îmi amintea legenda Meșteru-
lui Manole, cauza fiind pusă, de data
aceasta, pe seama unui izvor de adînci-
me, o apă freatică mereu amenințătoare,
ce părea să izbucnească dintr-o clipă
într-alta, ca un șarpe uriaș, scotînd dintr-o
dată un miliard de limbi și spîrgînd cu
solzii lui de secure, în așchii, tunelul. Se
săpaseră — imi spunea — peste 500 de
metri liniari, pe sub pămînt se crease o
adevărată autostradă, cu lumini puternice
și aer condiționat, o mulțime de mașini și
instalații lucrau fără încetare și peste toată
această suflare subterană plutea amenin-
țarea izvorului care nu se arătase încă.
Intr-o dimineață, galeria părea că
trosnește din toate încheieturile. Din stră-
funduri s-au auzit chiar sunete înăbușite,
asemănătoare zgomotului pe care-l fac
niște cai în galop. Foșnetul creștea adu-
cînd cu el din adîncuri o adiere rece, din
ce în ce mai rece și oamenii și-au căutat
privirile dar nici unul dintre ei nu și-a
mărturisit groaza lăsată deodată, ca un
îngheț, și-n respirație. Au rămas neclîn-
țiți unul în fața celuiilalt pe toată lungi-
mea galeriei care, în cele din urmă, s-a
lungit cu încă 1 000 de metri. În locul iz-
vorului amenințător, cum povestea, își
făcuse loc un alt izvor, de o forță teribilă,
izvor subteran și la fel de nevăzut: izvor-
rul increderii. Acest izvor a leșit ia supra-
față și hidrocentrala a fost terminată.
Trecînd nu de mult pe acolo, îmi făceam
acest reproș: cine în această liniște (hi-
drocentrala părea un vas alb incremenit
la chei!), cine în această tulburătoare
frumusețe se mai duce cu gîndul înapoi,
la luptele acelea atît de crîncene în care
construcții noștri se măsurau, înfruntîndu-
se nu numai cu natura, nu numai cu
munții (era chiar un cîntec: „înfruntînd
furtuni, spargem munții-n pumni!”) ci și
cu ei înșiși? Călătorînd prin țară, pe la
Reșița și Hunedoara, pe la Suceava și
Bacău, pe la Tg. Mureș și pe la Cluj-
Napoca, pe la Arad și Constanța, urcînd
din cîmpie spre munți, trebuie să ne uităm
și la ape. Fiindcă nu există firicel de apă
în România al cărui curs să nu fi fost
străbătut de constructorii noștri de hidro-

centrale, cel mai adesea cu pasul. Sint și
ei, desigur, incantați de peisaj. Dar în
vreme ce noi ne oprim uneori doar la
atît, inchipuirea lor merge la modul său
de întrebuintare. Într-un efort de imagi-
nație tehnică și arhitecturală, ei văd
atunci hidrocentrale, sisteme hidrotehnice,
baraje și lacuri de acumulare, canale de
irigație și de navigație, stații de pompare,
tunele și ecluze. Din suma tuturor acestor
observații ei, hidroenergienii, de-a
lungul timpului nostru au constatat că
potențialul energetic al României ar putea
atinge 36—40 de miliarde kWh pe an. Hi-
drocentralele moștenite — cum ne arată o
statistică — însumau 60 de megawați și
erau — cum le definesc acum proiectanții
— ceva în genul morilor de apă. Cea mai
mare, de la Dobrești, avea 15 megawați.
Cum s-o pui alături de Porțile de Fier cu
cei 1 000 de megawați ai săi? S-a început
cu Moroșeni, apoi cu Sadu și au fost
curînd atacate acorurile grave ale sim-
foniei hidroenergeticii românești: Bicazul.
Au urmat salba de pe Bistrița și, în ace-
lași timp, Argeșul. Apoi Lotru și, în
aceleași timp, Porțile de Fier. Apoi Lotru și
Someșul și cascada de pe Olt, începînd de
la poalele Făgărașului, de la Venetia de
Jos pînă la Dunăre, Sebeșul și încă o
dată Dunărea, la Gruia, la Turnu Măgu-
rele — Nicopole și la Cernavoda. Nume
noi de riuri vor intra în limbajul șantie-
relor: Rîul Mare și Strei (în Retezat și
Țara Hațegului), Mureș, Crișul Repede,
Siretul, Buzăul, Vișeu, Someșul Mare,
Timișul, Jiul. În acest timp vor continua
construcții noi pe Olt, pe Argeș, pe Lotru
și pe Bistrița... Nume noi din cîmpie și din
munți se vor impune în onomastica șan-
tierelor unde se întemeiază citadelele in-
dustriale ale viitorului, combinate meta-
lurgice, țesătorii, fabrici de produse ali-
mentare, combinate chimice, mine noi,
platforme petrolifere, combinate de indus-
trializare a lemnului, mari șantiere nava-
le... Alfel spus, țara întreagă e un șan-
tier: acei șantier, tot mai vast, deschis de
Congresele al IX-lea, al X-lea și al
XI-lea și cuprinzînd plenar toate dome-
niile vieții noastre economico-sociale.

SI iată și sinteza făcută re-
cent la primul Congres al
clasei noastre muncitoare, de
presedintele țării, secretarul
general al partidului, tovarășul
Nicolae Ceaușescu, exprimînd
magistral corelația statornică de orîndu-
irea socialistă pe pămîntul românesc între
progresul economico-social și creșterea ni-
velului de trai. Înalta rațiune a politicii și
activității partidului — slujirea omului,
crearea celor mai bune condiții pentru o
calitate superioară a vieții: „Marile
transformări revoluționare produse în de-
cursul edificării socialismului în țara
noastră evidențiază cu putere faptul că
scopul suprem al politicii Partidului Co-
munist Român este ridicarea bunăstării
materiale și spirituale a întregului popor,
satisfacerea nevoilor celor ce muncesc, a-

firmarea plenară a personalității umane”.
Aceasta e esența: chipul omului de azi și
de mîine, chipul moral și fizic, cetățean al
unei țări libere. Pentru că dacă în acest
sfîrșit de secol revoluția tehnico-științifică
face ca nu numai la noi, ci și peste tot în
lume să se construiască fabrici gigantice,
laboratoare, canale, să se mute munții și
să se nască mări, singură orînduirea so-
cialistă și-a propus ca țel **construirea
omului, un om liber, stăpîn, liber de tot
ceea ce veacuri de asuprire și nedreptate
au depus în conștiința lui frîind-o; stă-
pîn pe tot ceea ce face și gîndește; pe
trecutul pe care i l-au făurit în singe și
sudoare înaintașii, pe prezentul în care
are responsabilitatea de a trăi, pe ceea ce
va lăsa în urma lui. Țara cu întinderile,
cu dealurile și munții ei, cu orașele și
satele ei e spațiul nostru natal care în-
seamnă și Delta Dunării cu flora ei unică
în lume, și Țara Hațegului cu strălucitoa-
rea demnitate înghețată a Retezatului, și
Țara Orăștiei privită cîndva de ochii lui
Decebal, riurile și Marea, Ipotestii lui
Eminescu și Hobîța lui Brăncuși. Țara
întreagă e locul nostru natal care însem-
nă, pe cele 33 de trepte urcate de noi de
la 23 August 1944, 33 de Români noi, ba
chiar 34 fiindcă, urmare a aplicării nea-
bătute a politicii de industrializare socia-
listă, industria românească realizează
astăzi o producție globală de 34 de ori mai
mare decît în anul 1938. Țara care însem-
nă România anului 1980, cînd venitul na-
țional pe cap de locuitor va fi de peste
27 000 lei; România anului 2000 cînd, așa
cum prevede Programul Partidului Comu-
nist Român, se va afla pe o treaptă su-
perioară a dezvoltării sale, treapta unei
jumătăți de secol de la Revoluția din
August, și cînd „în linii generale va fi
înfăptuită societatea socialistă multilate-
ral dezvoltată, creîndu-se o bază traică
pentru trecerea la făurirea treptată a so-
cietății comuniste în patria noastră”. E
imaginea timpului cînd înaltul nivel al
forțelor de producție și largul orizont de
pregătire, calificare și cunoștințe al tutu-
ror cetățenilor, cînd înaltul lor nivel de
conștiință vor face să se introneze în
viața noastră principiile comunismului, ca
o măreață zidire, ca o operă de prim rang
a poporului, ca fundamentala sa capo-
doperă.**

Sînt, iată, 33 de ani de la Eliberare, și
așa cum urcînd spre coroana albă a Cea-
hlăului ai sentimentul că vei putea privi
întregul flanc de piscuri ce conduc munții
în calea lor spre Porțile de Fier, tot astfel
de la înălțimea pe care ne aflăm acum,
vedem în urmă toată zestrea rămasă nouă
în anii aceștia de construcție socialistă.
Ani tineri și plini de măreție, ani ce-au
adus, rînd pe rînd, patriei bunăstarea și
progresul. Și vedem, totodată, precum
străbunul poet, și strălucirea țării de mîi-
ne, viitorul ei de aur, etern străluminat
de razele Marelui nostru August.

Vasile Băran

SCRIITORII ȘI ȚARA

Drumuri de dor

PLECASEM pe urmele plutașilor intrați în legendă, dar invers drumului apei, deoarece în minte se poate orice, și astfel am căzut pradă tentației de a poposi în orașul de munte ce-și relevă Pietricica drept un standard de dor.

Aici, pe valea Bistriței, unde Ștefan își măsoară din turn cu tic-tacuri moderne istoria, n-am mai găsit măiestrițele descrieri ale lui Hogaș și Sadoveanu, deoarece timpul își caută alți cronicari și rapsozi, pe măsura prefabricerilor sale.

Astfel, ciobanul moldav de odinioară, evocat în balada populară de mare sensibilitate, nu-și mai duce turmele la munte, obișnuindu-se cu-o altă mioriță și mai năzdrăvană ce-o are la Săvinești, iar cei puțini rămași prin tradiție, și-au schimbat cavaliul sau fluierul cu tranzistorul.

Bărbații aceia de curaj și istețime, care erau plutași, s-au metamorfozat în electricieni la hidrocentralele Bistriței sau în mașiniști de exploatare și prelucrări forestiere, în fabricile de cherestea și hirtie ale orașului. Alții au învățat, la Combinatul chimic, secretul obținerii prafului miraculos cu care griul crește mai înalt și mai mănos.

Orașul, un vechi tirg montan, unde din când în când poposeau niște comedianți ambulanti, și-a schimbat arhitectura, încercând o dezvoltare pe verticală. Mutațiile sociale survenite aici au făcut ca ecranul panoramic să nu mai fie o curiozitate pentru pietreni, iar liftul cu comandă automată să fie doar o completare a existenței lor cotidiene. Așa se explică faptul că una din coordonatele majore ale timpului a făcut să crească aici, la Piatra Neamț, patru cartiere mari și moderne, pe care le numim Lenin, Dărmănești, Mărăței și Precista. În felul acesta ideea de urba-

nizare ce reprezintă expresia partidului nostru, coincide cu inițiativele publice de înfrumusețare a orașului, și astfel Piatra Neamț, se poate numi, pe bună dreptate, perlă a Moldovei.

În centrul orașului, alcătuit din blocuri cu opt etaje, își înalță fruntea, mîngiată de razele soarelui, impunătorul hotel „Ceahlăul” cu încă patru nivele mai sus, iar din partea cealaltă îi face cu mîna un frate al său mai tînăr. Mai încolo, stau de strajă o bibliotecă modernă și o casă de cultură nouă, care se integrează armonios în peisajul citadin și spiritual al orașului. Tot așa ni se prezintă și templul sănătății, unde oamenii în alb dispun de ustensile medicale ultramoderne. Totul pare să fie de domeniul fanteziei, dacă oamenii n-ar fi dovada acestui nou adevăr, ce are pecetea comunismului.

...Înainte de a pleca din acest oraș-grădina, îmi aruncam ultimele priviri contemplative peste peisajul său de paradis, cînd, deodată, am fost scos din starea mea de extaz de către un bătrîn foarte comunicativ:

— Nu sințezi din părțile locului?

— Nu, nu sint.

— Hei, fiule, altădată pe aici, cele mai mari case nu depășeau două nivele, iar celelalte erau destul de prăpădite. Pe unde se găsește acum Uzina de fire și fibre sintetice și Combinatul chimic de la Săvinești, doar greierii își struneau viorile. Dar noi, oamenii, am sfințit locurile și de aceea vrem, ca în viitor, Muntele Pietricica să rămînă ca un semn, chiar în mijlocul orașului nostru. Dacă o să mai treceți pe aici, o să vă convingeți.

— Da, sigur, am să mai trec cu toată dragostea, neuitînd niciodată aceste drumuri de dor ale țării.

Dumitru Udrea

Constructorii

IN SECOLUL douăzeci, geniul tehnic românesc s-a afirmat și consfințit în lume prin litera C. Inițiala numelor lui Coandă și Constantinescu.

M-aș hazarda să spun că, nu întîmplător, este vorba de aceeași inițială pe care o are și Craiova. Nu atît pentru faptul că, în 1905, la Segarcea, în bolțile cramelor se experimenta (cu succes, ca dovadă că rezistă pînă astăzi) betonul armat a cărui teorie încolțise în mintea lui Gogu Constantinescu, pe atunci tînăr inginer de douăzeci și șase de ani, practica aceasta ajutîndu-l și la elaborarea originală sale metode de calcul al bolților încastrate. Imensele deschideri ale arcurilor de beton armat pe care se bazează atît de mult fantezia, dar și practica arhitecturii contemporane, își au sorginea aici, în mintea tînărului care-și petrecea adolescența în casa de lingă cea care l-a găzduit pe Domnul Tudor.

Dar spuneam: nu atît pentru acest fapt de odinioară cît pentru prezentul Craiovei, care-și înalță miile de apartamente ale cartierelor ei elegante, confortabile și atît de prestante ca arhitectură.

Aici, într-o modernă industrie de construcții prin care orașul devine tot mai modern, se îmbină răspunzînd nevoilor noastre contemporane, gîndirea de mare anvergură a celor doi mari ingineri români. Pentru că, celălalt, Coandă, este inventatorul prefabricatelor din beton, în accepția modernă a acestui termen. Îmi amintesc zîmbetul buzelor sale strînse: modest, glumeț, oarecum malițios și inspirat în același timp, cînd, nu cu mulți ani în urmă, l-am întrebat:

— E adevărat că printre sutele dumneavoastră de invenții se află și cea a prefabricatelor din construcții? ...

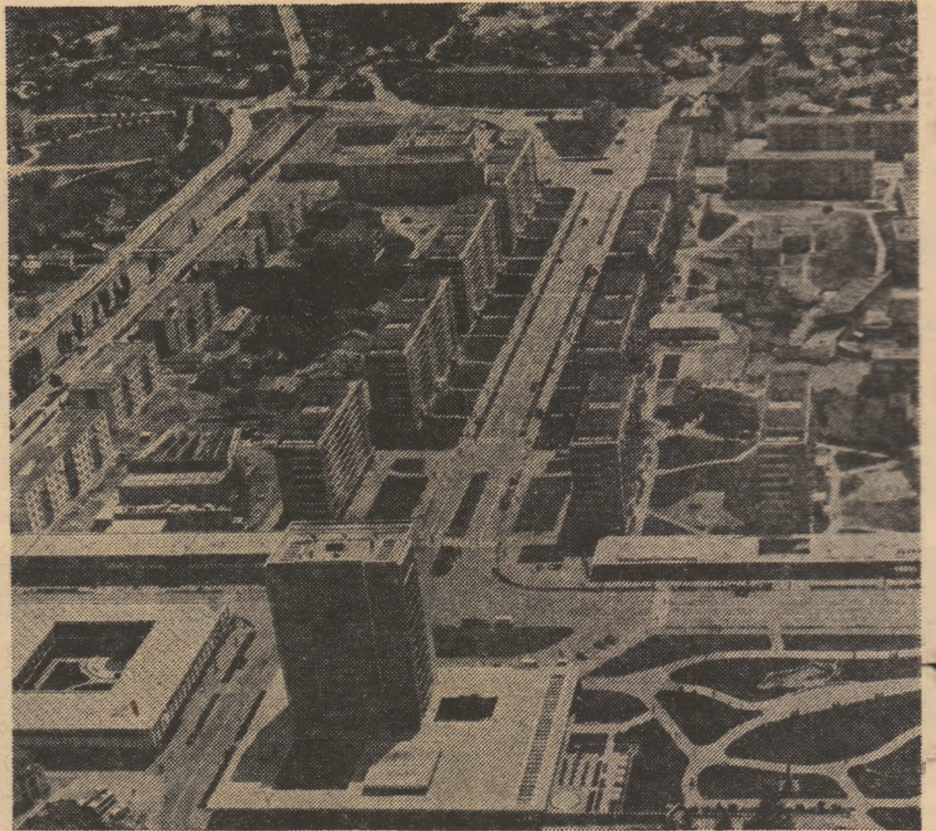
— Chiar atît de bătrîn mă crezi? — m-a apostrofat, cu un luciu amuzat în ochii care-i luminau fruntea mare, pentru ca, modest și științific să explice greșeala de terminologie tehnică pe care o făcusem. Păi primele prefabricate făcute de mîna omului sînt cărămizile; eu m-am născut ceva mai tîrziu decît primele cuptoare care le-au ars...

Da, termenul era altul. În mintea lui Coandă s-a născut pentru prima oară ideea marilor panouri prefabricate din care poți ridica o construcție ca un joc de cuouri.

Iată, așadar: dacă facem să fuzionăm în unaga noastră betonul armat și bolțile încastrate ale lui Gogu Constantinescu și panourile de mare ritm de construcție ale lui Coandă, avem imaginea a tot ceea ce înseamnă noua știință a construcțiilor pe mapamond.

Ce legătură au, însă, acestea cu orașul Băniei, în afara casei de tîhnă patriarhală și de frumos iz craiovean în care s-a născut unul dintre ei? ... Priviți noile cartiere de blocuri semețe din Calea București, Calea Severinului, Braza lui Novac, Craiovița nouă, Valea Roșie, Valea Vlăiciei, „1 Mai”. Priviți-le în existența lor frumoasă de astăzi, gospodărite de oameni harnici, care le îmbracă în flori, în verdeață — moderne hiperbole de arhitectură implantate în grădinile de tradiție ale Craiovei de odinioară. Dar priviți-le și cum devin, cum se alcătuiesc, acolo unde mai există încă sub zodia marilor macarale și a drumurilor nefinisate, de șantier. Atunci veți înțelege legătura: cînd veți vedea marile platforme ale camloanelor cu gabarit mult depășit, ieșind în șoseaua aceea largă pe porțile întreprinderii de prefabricate

PIATRA NEAMȚ

Noul centru al orașului

CRAIOVA

Un ansamblu urbanistic modern: Piața Gării

pentru construcții și luînd drumul tuturor șantierelelor noilor cartiere. E ca o pornire la asalt, concomitentă, a zeci de care de luptă de dimensiuni neînchipuite care, după ce și-au parcurs drumul pe orizontală, încep să urce vertical odată cu orașul, ridicîndu-i, la fiecare 5 zile, un nou bloc de 20 de apartamente, de la fundație și pînă la cornișe.

Da, un apartament se alcătuiește în 360 de minute și un bloc întreg în 50—60 de ore de lucru. Ulterior ritm, pe care nu-l putem pune numai pe rapiditatea de mișcare a craiovenilor ci, seriozitatea științifică a epocii pe care o trăim ne obligă să recunoaștem și acel foarte important coeficient de „progres tehnic”, de profesie ajunsă pînă la cea mai înaltă cotă de perfecționare, de dotare modernă, de gîndire și mai modernă. Cu căștile lor de protecție pe cap, cu mînușile de toval care-i ajută să strunească mai bine fierul și betonul, muncitorii de pe întinsa platformă a întreprinderii de prefabricate, nu mai fac de multă vreme pa-

nouri, ca-n proiectele lui Coandă. Ei îmbină acolo, pe standurile meseriei lor de mari dimensiuni, camere întregi. Cu uși, cu ferestre, cu instalațiile încastrate și montate pe care, la locul unde vor deveni locuință, macaralele nu vor face decît să le așeze unele peste altele, iar sudorii să pecetluiescă prin flama lor, legătura dintre mustățile de fier-beton, care va dura decenii. Aici s-a experimentat și s-a extins, pentru prima oară în țară, acest sistem de construcții de mare anvergură, care nu se mai desfășoară pe planuri, ci direct în spațiu. Și, din pricina aceasta, ieșirea în șoseaua largă a marilor platforme ce transportă camerele gata făcute, seamănă cu un asalt dirijat temeinic, într-o strategie de mare anvergură. E strategia ritmului rapid a dezvoltării acestui oraș a cărui inițială, nu întîmplător, stă lingă cea a numelor celor mai celebre pe care România le-a dăruit gîndirii tehnice moderne.

Corneliu Leu

Un tânăr oraș bimilenar

SCRIITORII
ȘI ȚARA

DE MULTE ori îmi viz în minte cuvintele unui mare prieten al meu, regretatul profesor academician Octavian Fodor, urmașul celebrului Hațieganu în galeria de strălucite figuri ale școlii medicale clujene: „Din câșt am cutrelerat prin lume, spunea îlustrul profesor, primul de două orașe m-am simțit legat cu adevărat: de Cluj și de Florența. Florența îmi plăcea s-o văd (profesorul era unul dintre cei mai rafinați degustători de artă din câți am cunoscut), dar orașul în care îmi place să trăiesc e Clujul. Urcați-vă după-amiază pe Cetățuia și priviți orașul prin pulberea de aur a soarelui plecat spre crepuscul. Este ai-doma Florenței. Și totuși e o priveliște unică, a singurului oraș cu care viața mea s-a confundat întru totul”.

Și nu numai eu fi urmez îndemnul, ci și mii de clujeni, și nu numai după-amiezile, ci în toate orele zilei, Cetățuia fiind locul preferat de promenadă, ea dezvoltând farmecul într-adevăr unic al bătrînului și mereu întineritului oraș.

De cealaltă parte, dincolo de Someș, ardeca enormă a Feleacului, de după care, cînd vii dinspre Alba Iulia pe șoseaua Europa 15, dacă te nimeresti la ceas de seară, orașul îți apare, feerică surpriză, galaxie de lumină revărsată la picioarele tale într-o viziune superb eminesciană :

**Un cer de stele dedesupt,
Deasupra cer de dedesup...**

Dar Cetățuia și Feleacul, aceste două înălțimi ce domină orașul, nu sînt numai fermecătoare zone turistice, ci, în același timp, zguduitoare repere ale unei zbuciumate istorii. Pe Cetățuia a fost împușcat la 1848 învățatul german Stephan Ludwig Roth, pentru „yina” de a fi susținut drepturile românilor din Transilvania. Pe Feleac trec mereu, obsesive, într-o baladă ce nu conține să ne înfioare inimile, cărăle lui Avram Iancu încărcate de toate dorurile noastre. Și

**Boii au coarne de ceară
Om ca Iancu nu-l în țară
Boii au coarne de spume
Om ca Iancu nu-l în lume.**

Mi se pare simbolică așezarea Clujului între două dealuri intrate în istoria națională. Pentru că această așezare din îngusta luncă a Someșului e o vatră în care, încă din zorile apariției omului pe planetă, urmele vieții acestuia s-au depozitat aici fără întrerupere ca într-un emoționant osuar.

În urmă cu mai bine de două mii de ani, aici se găsea cetatea dacică Napoca. După cucerirea romană ea cunoaște o nouă epocă de înflorire și noi, cei de azi, ne mîndrim cu faptul că cea dintîi așezare a Istintății sale, o inscripție săpată pe o bornă militară, îi alătură numelui marelui nostru strămoș :

**IMPERATOR CAESAR NERVA
TRAIANUS AUGUSTUS GERMANI-
CUS DACICUS. PONTIFEX MAXIMUS
TRIBUNUS POTESTATE XII, CON-
SUL V, IMPERATOR VI, PATER PA-
TRIAE FECIT PER COHORTEM I
TRAVIAM ULPIAM HISPANORUM
MILLIARIAM CIVIUM ROMANORUM
EQUITATUM A POTAISSA NAPOCAE
MILIA PASSUUM X”.**

Născut pe aceste locuri, din daci și din romani, poporul român a continuat să rămînă și să-și ducă viața legat de pămîntul patriei sale, de limbă, datină și port, înfruntînd vicisitudinile multor secole potrivnice, păstrîndu-și ființa sub năvala dură a popoarelor migratoare. În vecinătatea Clujului a căzut eroic, după lupte crîncene, voevodul Gelu. Dar setea lui de libertate a rămas moștenire urmașilor. Iată testamentul său în viziunea marelui poet George Coșbuc :

**Și poate sosi-va o vreme
Cînd munții vor fierbe, vor geme
Cu hobote mamele-n praguri,
Vor trece bărbații-n șiraguri
Cînd buclum suna-va să chemi
Pe tineri sub steaguri.**

**Iar tu de-i trăi, frățioare,
Să-mi vezi luptătorii-n picioare,
Atunci cînd sosit va fi ceasul
Abate-ți pe-acea tu pasul;
Nechează-mi, și-atunci eu din groapă
Cunoaște-ți-voi glasul !**

**Și-armaț voi ieși eu afară
Și veseli vom trece noi iară**

**Prin suliți și foc înaintea
Să știe protivnicii minți
Că-s vii, cînd e vorba de țară,
Și morții-n morminte !**

În biserica-monument-istoric Calvaria a fost semnat Pactul dintre răsculați și nobili în prima mare răscoală țărănească de pe întreg cuprinsul țării, la 1437.

Clujul e legat de marea familie a Huniazilor, regele Matei născîndu-se chiar aici, într-o casă păstrată și azi. În timpul domniei acestuia, legăturile dintre Transilvania și celelalte provincii românești au însemnat, ca și pînă atunci și ca și mai tîrziu, o continuă

și îmbrăcăminte, atribute ale celei mai rafinate eleganțe, și pînă la cele mai moderne tipuri de mașini și aparate, competitive și solicitate în multe zeci de țări ale lumii.

Firme ca „Tehnofrig”, „Carbochim”, „Unirea”, „Clujeana”, „Iris”, „Flacăra”, „România muncitoare”, „Farmec”, ca să enumerăm numai cîteva din zecile ce ar putea fi amintite, sînt prezente obișnuite nu numai în peisajul industrial al țării, ci și departe, pe toate meridianele. Puternicul proces de industrializare pe care-l cunoaște România socialistă își face simțită prezența și în bătrînul oraș, Clujul fiind el însuși încă un argument peremptoriu pentru modul

dintre care, neputîndu-i aminti pe toți, să pomenim doar pe naturalistul Emil Racoviță, creatorul unei noi științe, speologia, medicul Victor Babeș și Iuliu Hațieganu, matematicianul Bolyai, istoricul Vasile Pârvan, Ion Lupuș și Constantin Daicoviciu, scriitorii George Coșbuc, Octavian Goga, Ady Endre, Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, cîntăreții de faimă mondială Traian Grozăvescu și Ana Rozsa Vasiliu, mari actori ca soții Bărsan și Ștefan Braborescu, pictorii Tase Demian și Catul Bogdan, sculptorii Romul Ladea și Ion Vlasiu, ca și mulți alții din generațiile mai noi, cunoscuți și ei pînă departe, dincolo de hotarele țării.

CLUJ-NAPOCA

Vedere de pe dealul Cetățuiei

osmoză a fraților de o parte și de cealaltă a Carpaților, Ștefan cel Mare, slăvitul domn al Moldovei, cîtorînd aici, la Feleac, o biserică de asemeni rămasă pînă azi.

În Cluj a poposit, după intrarea triumfală în Alba Iulia, marele întregitor Mihai Viteazul, cel ce se intitula pentru întîia dată după căderea regilor daci, „Domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei”. În zilele acestei ierni, urmașii recunoscători, cu un fast ce aducea a legendă, au dezvelit aici, la Cluj-Napoca, în inima Transilvaniei și în nemurire, o uriașă statuie evestră a Viteazului.

Clujul a trăit marile convulsii ale răscoalei conduse de Horea, Cloșca și Crișan, nemuriți și ei în bronz de inspirația sculptorului Ion Vlasiu, ca și dramatica epopee a revoluției de la 1848, sau zilele de maximă tensiune a Procesului memorandistilor, luptători pînă la sacrificiu pentru drepturile poporului lor.

Dorît cu ardoare de-a lungul tuturor secolelor, istoricul act de la 1 decembrie 1918, care venea să desăvîrșească unitatea de stat a României, a înscris Clujul într-o nouă eră de înflorire și lumină, care avea să capete noi și strălucite momente odată cu Eliberarea din august 1944.

DEVENIT, după marea Unire, și cu atît mai intens în anii noștri, o puternică cetate industrială, ale cărei dimensiuni cresc miraculos sub ochii noștri, Clujul se mîndrește cu produsele sale, începînd cu renumitele articole de încălțăminte

în care Partidul Comunist Român aplică în practică acea fericită concepție de dezvoltare armonioasă a tuturor regiunilor țării. Și se a materializează aici și un alt major deziderat al societății noastre, acela de a pune cercetarea științifică în slujba producției materiale, prestigioasele institute de cercetări și de învățămînt superior fiind direct și fecund implicate în acest impetuos marș al industrializării. Un simbol înălțător al devenirii venerabilei Napoca în următorii ani e întreprinderea de utilaje grele, cea mai mare cu acest profil din întreaga țară, în curs de geneză, la temelie, careia însuși președintele Republicii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a pus prima mîstrie de ciment.

Glorioasele tradiții spirituale clujene se pot urmări și ele pînă departe în adîncul istoriei. În Evul Mediu a activat aici unul din cei mai mari umaniști ai Europei, Nicolae Olahus, descendent din familiile domnitoare ale Țării Românești, prieten bun al lui Erasmus din Rotterdam, cu care a purtat o prodigioasă corespondență, după cum un magnific monument datorat lui Romul Ladea amintește că între aceste ziduri au ars flăcările vizionare ale corifeilor Renașterii ardelene: Samuil Micu, George Șincai, Petru Maior.

Centru academic de largă reputație internațională, cu atît de străluciți precursori, orașul de pe Someș a înscris pe firmamentul său spiritual numele unor mari savanți, scriitori și artiști,

O sumă de instituții de artă, între care trei teatre, două opere, filarmonica, muzee, case de cultură, renumite biblioteci, coruri, formații camerale, ansambluri folclorice, deținătoare a ne-numărate trofee cîștigate pe mari scene răspîndite pe toate continentele, la care trebuie adăugate revistele literare și științifice, Editura Dacia, publicațiile cotidiene și Studioul de Radioteleviziune, în toate acestea, creația, îmbrăcîndu-se în firea, într-în chip armonios, limba română sau cea maghiară, printr-o înțeleaptă și dreaptă politică a statului român, se manifestă liber și deplin.

Ca un foc nestins, ca o flacăra-ștafetă, generațiile tinere, în zeci de școli și facultăți, preiau de la iluștrii înaintași mesajul unei activități fecunde și dinamice. Dacă vom spune că în acest an universitar, pe lîngă cei peste 25 000 de studenți autohtoni, în institutele de învățămînt superior clujene învață 2 000 de studenți străini proveniți din peste 70 de țări, vom avea imaginea prestigiului de care Alma Mater Napocensis se bucură în toate colțurile lumii.

Cluj-Napoca. Imperechiere de cuvînte ce exprimă trecutul gloriei și prezentul dinamicii, o dinamică expansiune economică și înflorire a spiritului într-o fabuloasă împletire de lumină, de focuri nestinse, trimițîndu-și jerbele generoase departe, pe meridianele.

Vasile Rebreanu

Cei mai tineri regizori

IN CONFRUNTAREA directă cu publicul iubitor de teatru, au apărut în acest an patru nume noi, patru autori de spectacole scenice, patru studenți ai Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică, și se numesc simplu: Valeriu Paraschiv și Magdalena Klein — anul IV — acum absolvenți, Alexandru Dabija și Mihai Mănușiu anul III regie de teatru.

Valoarea spectacolelor lor a fost consemnată cum se cuvine de critica de specialitate. Așadar, patru regizori noi pe afișele stagiunii.

Un prim pas hotărâtor la un început de drum pentru ei, un nou prilej de meditație pentru noi, pentru că în băncile lor se află acum alți tineri care își așteaptă împlinirea.

Și drumul școlii noastre capătă noi temeuri, sporind responsabilitatea noastră față de destinul artei teatrale, reclamă extinderea ariei sale, împlinirea sa tot mai profundă în promovarea marilor valori ale artei scenice.

Și pentru că vorbim despre regizorii cei mai tineri, marile talente nu se nasc la fiecare pas, se depistează desul de greu iar apoi se cer îndrumate cu grijă, stimulate, ocrotite, păstrate...

Spunem noi, cei din școală, că se cer ajutate chiar în primii lor pași din contactul cu teatrul profesionist.

Orice școală de artă are menirea de a forma individualități, de a contribui la definirea personalității artistice a viitorului creator.

Nutrim bucuria ascunsă că toate cele patru spectacole ale celor mai tineri poartă amprenta unei personalități distincte.

Spectacolul *Peer Gynt* al lui Valeriu Paraschiv impune un regizor de maturitate, cu o fantezie creatoare impresionantă, cu un simț plastic remarcabil. Le dorim continuarea la Teatrul „Nottara” unde el a poposit.

Casa Bernardet Alba a Magdalenei Klein recomandă o regizoare de fină analiză prin abordarea originală și malițioasă a unui text clasic. Teatrul din Birlad sperăm să fructifice calitățile ei certe și să permită amplificarea lor.

Alexandru Dabija, primit cu căldură de Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț, deși student în anul III, cucereste și fascinează minunatul colectiv de actori, izbutind pe un text dramatic mai puțin consacrat, un spectacol plin de vervă, farmec și ritm, care a entuziasmat publicul spectator și presa de specialitate.

Mihai Mănușiu, vădind o predilecție pentru valențele filosofice și metaforice, urcă spectacolul său *Oedip salvat*, de Radu Stanca, pe cel mai înalt podium al concursului Institutelor de artă de la Tirgu-Mureș, el însuși obținând cea mai mare distincție pentru regie; același Mănușiu este primit cu entuziasm la Festivalul pentru Tineret de la Cardiff, din Anglia.

Toate izbînzile școlii noastre de teatru le datorăm marilor noștri înaintași, profesorilor noștri, profesori-profesorilor noștri, care acum 12 decenii puneau bazele învățămîntului academic de teatru, le datorăm succesele dobîndite de teatrul românesc în promovarea unei arte realiste, militante, cu o largă deschidere către marile valori ale dramaturgiei universale, cu o profundă și statornică fuziune cu creația națională, cu idealurile poporului român.

Teatrul nostru s-a identificat cu țara, slăvindu-și înaintașii, biciuind tot ce e rău, proclamînd marile virtuți ale umanismului, ale adevărului, devenite parte integrantă a ființei noastre.

Această este făclia care ne-a fost transmisă. Fie ca prin eforturi conjugate să strălucească mai tare, chiar dacă pentru noi, chemați să păstrăm vremelnice tinerele generații, ea începe și se continuă în fiecare an, prozaic: candidați, studenți, planuri de învățămînt, repertoriu, cercetare și integrare, diversificarea genurilor, spectacol, diplomă — regizor.

Georghe Vitanidis

„Destinul este politica“

EXISTĂ în *Jocul ieilor* o replică la care țin foarte mult pentru caracterul ei actual și agitatoric: Fapta, nu vorba! Mă preocupă personajele-muncitori, care lucrează într-un loc real (tipografia) ce trebuie să conțină, în spectacol, ca metaforă a spațiului teatral, caracterul industrial al epocii noastre. Această intenție ne obligă — pe noi, realizatorii viitoarei reprezentații — să scoatem tipografia de la subsol, unde o situează Camil Petrescu, la suprafață, așa zice la suprafața zilelor noastre.

Din reprezentația cu această piesă, excesiv de romantică și discursivă, nu pot lipsi, categoric, următoarele conflicte fundamentale: conflictul dintre filosofie și politică, conflictul dintre putere și adevăr, dintre dreptatea absolută și dreptatea socială, și, pînă la urmă, conflictul dintre idee și practică. Să nu uităm că *Jocul ieilor* aduce în scenă o lume în care concilierea lor este imposibilă, determinînd într-un mod absolut tragic condiția intelectualului.

Cred că timpul piesei trebuie condensat, în spectacol, la durată de 24 de ore, mai exact evenimentele trebuie coordonate pe durata apariției unui număr al cotidianului „Dreptatea socială”. Astfel acțiunea se va precipita, acumulînd tensiunea necesară, în jurul evenimentelor. Apare sau nu apare ziarul? Vor avea sau nu vor avea curajul să publice, înfruntînd amenințările autorităților, o scrisoare împotriva ministrului justiției?

Aflîndu-ne în fața unei plese adevărate, cu oameni reali angajați într-un conflict adevărat (pînă la capăt), cred că în spectacol trebuie să se audă clar vocea fiecărui personaj, urmînd să constatăm — în final — care sună mai convingător în acest complicat și grav concert al ideilor.

Pentru mine, Gelu Ruscanu este un ideolog al dreptății sociale, cu un program pe care-l aplică cu o robespieriiană consecvență, cu un program în care-și contopește, pînă la urmă, viața și ființa.

Probabil că Maria Sinești îl iubește și-l minte în același timp. Îl iubește pentru ceea ce Gelu i-ar putea oferi ca ideal de frumusețe morală și erotică și-l minte în măsura în care, ca mamă a doi copii și femeie mondenă, are nevoie de un confort social practic, indispensabil capacității ei de a înțelege și de a trăi viața. Un tip de existență, permanent periclitat de o conștiință acută și consecventă cum este Gelu, pentru care gestul care nu are acoperirea unei idei despre lume este fals.

Trebuie să-l ascult — ca regizor — și pe Sinești cînd își pledează durerea de tată și soț înșelat, convingerile de magistrat, din nefericire foarte adevărate, un moment cel puțin, chiar mai adevărate decît ale lui Gelu, pentru că sînt vii, practice — și cu atît mai odioase.

Ca orice om politic, Sinești e capabil să fie sincer și să se dezică, într-o discuție particulară, cu un aer de superior și cald scepticism față de fermitatea atitudinii sale publice.

Praida, secretarul de partid, este omul practic, cu picioarele pe pămînt; să nu uităm însă că Gelu refuză să calce pe acest pămînt dintr-un sentiment de igienă ideologică. Praida se apropie de Sinești

prin relativitatea cu care vehiculează criteriul dreptății, dar se apropie de Ruscanu prin absolutizarea criteriului politic.

Să-i dăm dreptate lui Penculescu care, de fapt, nu e cu nici unul. Este oare o soluție sceptică să abandonăm? Cred că Penculescu renunță la luptă, dar ca om poartă în suflet o nostalgie comună, în clipele lui adevărate, cu aceea a lui Gelu Ruscanu. Evoluția tuturor personajelor e, de altfel, circumscrișă într-un sistem corespunzător care se vrea drept, dar libertățile lui nu există decît în declarațiile ce se fac despre libertate.

Este cazul deci să ne întrebăm cine are dreptate în piesă și cui vrem să-i dăm dreptate în spectacol?

Ce este mai important să dovedim: faptul că ministrul justiției este un criminal sau să tăcem și să-l salvăm astfel pe Petre Boruga care oricum nu mai are mult de trăit?

Salvarea lui Boruga în schimbul salvării lui Sinești este un act de trădare a partidului socialist, așa cum spune Praida?

Cînd dovedește un partid că e tare: cînd își respectă statutul sau cînd renunță la principiile sale din sentimente umanitare sau motive de conjunctură? Întrăm astfel într-o zonă de conflict greu de soluționat, poate imposibil.

Astfel, deschiderea abilită din punct de vedere dramatic, realizată de Camil Petrescu, oferă o posibilitate de alegere. Este însă foarte greu de ales într-o lume în care imperativele conștiinței sînt de ne-realizat (politica intervine și în cazul poetului: Ion Zaprea, contabil și poet).

Ca om cu o ideologie, Gelu protestează fundamental de două ori: prima oară cînd își dă demisia neputînd să mai scrie pentru că mina lui este o prelungire a conștiinței sale, care refuză să acționeze din necesități de conjunctură. Momentul, excelent rezolvat ca literatură, trebuie să capete în spectacol greutatea unei „ghilotinări” a ziaristului care nu are decît vîna de a fi încercat să fie o conștiință a opiniei publice. Este o atitudine pe care politica o pedepsește — iar morala o salvează.

Sinuciderea lui Gelu Ruscanu conține astfel alături de înfrîngere, de ineficiență unei forme de luptă și protestul individual care preferă să dispară printr-un gest disperat romantic chiar în clipa în care nu găsește o soluție morală.

Superbă și de reținut în spectacol dispărarea cu care caută Gelu forma de manifestare a ideii în societate și în politică.

Este superbă și puterea dezarmantă a adevărilor pe care le prezintă Praida în acțiune — dreptatea lui imediată este invincibilă.

Este o lecție de titanism luciditatea cu care Gelu Ruscanu analizează eșecul — oferindu-se ca sacrificiu pe altarul propriilor principii.

Se pare că pînă la urmă, nu vom putea ocoli un adevăr pe care pînă aici am încercat să-l barăm deliberat, faptul că *Jocul ieilor* ca spectacol nu poate evita dramatica afirmație că „Destinul este politica”.

Ioan Ieremia

În curînd, o nouă premieră teatrală tv.: Ceasul adevărului de Radu Teodoru. În imagine, de la stînga, Dorin Varga, Adela Mărculescu, Zephy Alșec (fotografie de Vasile Blendea)

SECVENȚA

● Extraordinar la Rebeniuc mi s-a părut de fiecare dată chipul în care, păstrînd vizibil datele și toate semnele exterioare de tip clasic ale teatralității (în mimică, gesticulație, intonație, frazare etc.), el dă totuși senzația la fel de vizibilă și de puternică a jocului modern, „dinăuntru”. L-am revăzut la începutul săptămîinii în acel excelent *Tănase Scatiu* (care, constat, merge mai departe la public după citeva luni bune de la premieră) și impresia mi s-a confirmat încă o dată. De aici, din această împrejurare mai puțin obișnuită, vine încoadrea de frînghie gata să se rupă pe care o capătă fiecare rol jucat de Rebeniuc. Spre deosebire de mulți alții, el nu urcă din adîncurile sale de actor spre suprafață, ci parcurge drumul în sens invers. E mai grea, înfinit mai grea această expediție la care numai o inteligență tăioasă, rece și lucidă se încumetă, fiindcă e imposibil de spus în ce clipă se poate înțimpla să descoperi că afundîndu-te în adîncurile tale de actor ai trecut și ai ajuns de acum în adîncurile tale de om.

a. bc.

Radio Televiziune

● Cîțiva dintre indicii definitorii (deopotrivă dorîți de creatori și de spectatori) ai unei bune emisiuni radiofonice se pot desprinde din experiența redacției de teatru. Aici există o tradiție veche de mai multe decenii (concretizată și în acele benzi „de aur” pe care le ascultăm totdeauna cu emoție), existînd, după cîte ne dăm seama, o perspectivă întregitoare ce ordonează succesiunea — impresionantă prin diversitate și bogăție — a spectacolelor, aici se caută formule noi, adecvate studioului de înregistrare, aici, preferințele publicului sînt așteptate, ascultate și — de multe ori — onorate. În primele șapte luni și jumătate ale anului s-au difuzat, astfel, peste 180 de spectacole (aproape unu pe zi

Date ale unui bilanț

dacă luăm în considerație și teatrul-seria), dintre care 30 în premieră. Ponderea a avut-o repertoriul național (cca. 2/3 din totalul transmisiilor), nu mai puțin, însă, piese valoroase din literatura universală au stat în atenția redactorilor. Să exemplificăm fie și numai prin ciclul *Istoria teatrului universal*. De altfel, la radio — și observația se poate extinde și la alte emisiuni culturale în afara teatrului —, un ciclu odată început nu este abandonat cu ușurință. El se păstrează de-a lungul a mai multor luni, a mai multor ani chiar, găsind în stabilitate un suport de existență, inovînd, apoi, în limitele largi ale intențiilor inițiale prin păstrarea unei armonioase perspective unificatoare. Iată, la destul de

mult timp de la debut, continuă (cu succes de public după cum o atestă intervențiile din cadrul *Postei teatrului radiofonic*) ciclurile *Profili teatrali* (ultimele, dedicate lui Marcel Anghelescu, Ion Manu, V. Valentinianu, Al Giugaru, G. Calboreanu, George Vraca...), *Pagini regăsite din dramaturgia originală* (texte de Tudor Mușatescu, H. Papadati Bengescu, Grigore Ventura...), teatrul radiofonic serial (*Să nu uită, Darie, Sfirșit de veac în București, Tănase Scatiu, Răscoala, Calea Victoriei, Vocile Independenței, Șoseaua Nordului...*). Să mai amintim, de asemenea, consecvența în exigentul profesionalism după care regizorii de la radio știu

IMPOTRIVA REACȚIUNII ȘI A

Goya : Liniște I (planșa 29 din Capricii, 1795-98)

Toulouse-Lautrec : Yvette Guilbert (creion și culoare, 1894)

Honoré Daumier : Tipuri pariziene (lito-grafie, 1841)

„Tintarul”, nr. 1, 22 februarie 1839 - frontispiciu

Consacrarea puterii imaginii

“**C**ARICATURA, cea care, timp de secole, fusese un joc, devenea acum o lume”, scria André Malraux comentând desenele lui Goya. Dar a vrea să incluzi Capriciile lui Goya într-o panoramă a caricaturii este un lucru extrem de dificil: desigur, există un imens salt valoric între biciuirea moravurilor din Franța sau satira socială și politică din Anglia și viziunile acerbe, câteodată înspăimântătoare, ale lui Goya. Dar el a fost cel care a exprimat, împinse pînă la paroxism, visurile și speranțele omului, modul violent în care acesta încearcă să se agățe de ele făcînd ca totul să treacă în absurd, în domeniul, nou pentru genul caricaturii, al grotescului tragic.

„Aș vrea doar să mai adaug cîteva cuvinte asupra elementului foarte rar pe care Goya l-a introdus în cadrul comicului: mă refer la fantastic... Fără îndoială, el atinge limitele comicului feroce și se ridică la orizonturile comicului absolut”, scria Baudelaire în ale sale **Curiozități estetice**, continuînd printr-un celebru distinguo între **comicul trecător și comicul etern**: „Există, în operele create de individualități profunde, ceva care seamănă cu visurile periodice sau permanente ce ne asediază în somn. Este aceasta marca adevăratului artist, întotdeauna durabilă și vie chiar și în operele trecătoare, suspendate, dacă putem spune așa, de evenimente, cele pe care le numim **caricaturi**; aceasta, cred eu, separă, distinge între caricaturile istorice și cele artistice, între comicul trecător și cel etern”. Este greu să exprimi mai bine nu numai originalitatea profundă a acestei arte, dar și aportul lui Goya introducînd noi orizonturi în universul caricaturii.

Iar pentru a ilustra parcă, prin perfecțiunea tehnicii și strălucirea vervei comice, sînt desenele lui Honoré Daumier. Daumier va „scrie” un mare număr de scene, așa cum Balzac reușește să-și „deseneze” o lume. Este pentru prima oară cînd personajele, distingîndu-se prin trăsăturile lor definitorii, vor fi totuși indisolubil legate printr-o caracteristică ce le este comună: apartenența la lumea burgheză, fizionomiile lor devenind, în acest fel, **fizionomii tipice** pentru o întregă societate. Cel care apare în toate aceste desene este, în fond, cel definit de Emile Bayard în a sa lucrare **Caricatura și caricaturistii** (1900), ca fiind „burghezul impozant, plin de sine, puțin pretențios, sentențios prin vorbirea alcătuită doar din locuri comune”. Este chipul dominant al „comediei umane balzaciene”, este figura centrală a magistralei farse pe care ne-o înfățișează Daumier. Sau, aplicînd acestor desene

cuvintele unui mare caricaturist contemporan, André François, „lumea care, timp de secole, fusese un joc, devenea o caricatură...”.

Evident, ilustrarea imaginii acestui sfîrșit de secol ar fi incompletă fără a evoca geniul lui Toulouse-Lautrec, al cărui stil magistral a înmănușiat vivacitate, putere de surprindere, în instantaneu, a „pozei” caricaturale, rapiditatea desenului...

Dar, să nu omitem caricatura, desenul politic, din periodicele românești ale secolului trecut. Ascutirea luptei de clasă în timpul revoluției de la 1848 și în cursul perioadelor ce au precedat Unirea Țărilor Române a determinat o folosire tot mai frecventă a armei combative pe care a reprezentat-o, dintotdeauna, desenul satiric. În anul 1859 apar, la București, revistele satirice „Țințarul” și „Nichipercea”, apoi, în 1861, „Bondarul”, la Iași, iar cu doi ani mai tîrziu, tot la București, „Aghluță”. În Transilvania, în același an, va începe să apară „Foia Glumeață Umoristul” editată de Iosif Vulcan și George Ardeleanu. Trebuie citate, printre acești pionieri ai genului în România, H. Trenk și A. Chaldek, K. Alexander sau H. Dembitzki, sau „anonimii” ce, la începuturile acestor reviste satirice, semnau adevărate **cronici umoristice în imagini**. Este de remarcat că și personalități de frunte ale vieții culturale românești, așa cum a fost B.P. Hasdeu, au semnat succulente șarje satirice la adresa vieții politice, a membrilor parlamentului și a moravurilor lor, cum este, spre exemplu, caricatura apărută în anul 1867 în „Ghimpele” și semnată de marele nostru erudit.

Un mod de a supraviețui

UN MOD de a se opune, prin inteligență și putere a risului, forței oarbe a războiului — iată ce a fost, încă de la începutul secolului nostru, caricatura. Armă politică de o virulență nemaicunoscută pînă acum, ea devenea conștiință a suferințelor de mii de oameni ce luptau pentru idei ce le erau nu numai străine, dar total opuse propriei lor voînțe, propriului lor destin. Iată, deci, desenele, pline de un realism tragic, ce înfieriază masacrele primului război mondial. O lume absurdă, o lume a spaimei. O lume în care visurile și speranțele umane se înecau în sînge. O lume pe care o putem înțelege prin ordinul primit, pe front, de André Masson, de la ofițerul ce comanda un batalion de asalt. Cuvinte ce pot fi puse, în chip de legendă, la toate aceste viziuni de coșmar: „Uitați pe cei lăsați în urmă, uitați pînă și numele pe care-l aveți, aici nu mai sînteți decît pulbere de oameni!”.

Prometeu („Lumea nouă științifică și literară”, 3 iulie 1895)

Iser : Monumentul eroului de la Hodișoara („Facia”, 8 mai 1911)

FASCISMULUI

„Scribiți de masacrele războiului mondial, căutam o artă elementară care să poată vindeca oamenii de nebunia acelor vremi și care să poată ajuta la stabilirea unei noi civilizații”, scria Hans Arp, evocând primii pași ai mișcării Dada. Și cum oare căutările acestei „arte elementare” ar fi putut să ignore formulele violente ale satirei antimilitariste, cele ale realismului absurd, ale non-sensului intelectual? Sînt toate acestea datele fundamentale ale unui timp dominat de absurditatea și atrocitatea războiului.

Este de remarcat, încă din această perioadă, un fapt ce va avea serioase consecințe în istoria de viitor a genului. Se reia, de fapt, o tendință începută prin Goya și Daumier, aceea a transformării caricaturii, dintr-un simplu desen creionat rapid, într-o operă cu valențe artistice și ideologice înalte. În România, evenimentele începutului de secol, răscoala țărănilor din 1907 și primul război mondial, își găsesc acuzatorii în persoana unor mari artiști ai penelului ce se dovedeau și militanți activi pe tărîmul acțiunii sociale. Iser, Fr. Șirato, Camil Ressu sau Tonitza ridică desenul satiric la o înaltă măiestrie artistică, impresionînd prin puterea de expresie a imaginii, înfierînd minciuna, nedreptatea, abuzurile, avînd valoarea agitatorică a unor adevărate manifeste politice. Tot mai multe erau publicațiile românești care făceau loc, în coloanele lor, acestor imagini acuzatoare — publicațiile „Facla”, „Furnica”, „Socialistul”, „Chemarea”, „Cuvîntul liber” sau „Avîntul”, găzduiau caricaturi de o sfîșietoare tristețe sau pline de verva comicului absurd, toate, însă, imagini simbol pentru protestul pe care opinia publică îl adresa războiului, terorii surde ce încă se mai mențineau amenințătoare.

Creșterea opresiunii

LA 30 ianuarie 1933, Hitler este numit cancelar. Astfel, Europa avea să trăiască mai mult de zece ani într-o crescîndă tensiune, înainte de a ajunge, după cîțiva ani, în infernul unui nou conflict. Artiști ca Grosz și Heartfield se bat cu mult curaj folosînd armele satirei, cu o deplină conștiință revoluționară. Într-un șir indian care pare să arce spre infinit, în contrapunct cu linia puștilor, oamenii desenați de Karl Arnold (1883—1957) merg, idiotizați, spre destinul care-i condamnă la mizerie și la muncă forțată. Iată, apoi, satirile de o aspră ferocitate, satirile lui Heartfield (1891—1968), mărturie a faptului că, în Germania anilor '30, totul era însemnat cu fierul roșu al nazismului. Recreînd o realitate mai adevărată decît realul — ca acest mozaic făcut din tăieturi de ziare, Heartfield demască. Și, în același timp, atacă.

În România, în deceniul al patrulea, în „Bluze albastre”, în „Stînga”, în

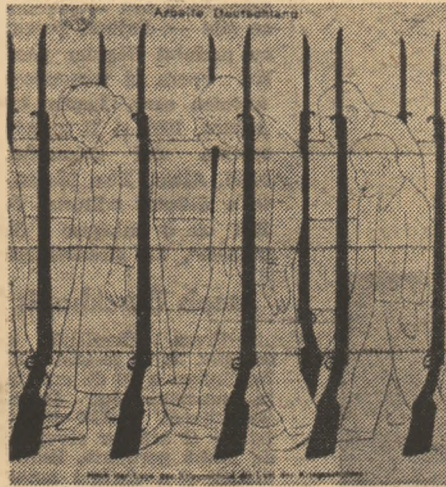
„Cuvîntul liber”, în „Manifest”, în „Arena”, în „Slova”, ca și în ziarele „Facla”, „Adevărul” și altele, apar desene, caricaturi militante semnate de artiști cunoscuți (Jiquidi, Anestiu, N. Cristea, Ross, Ion Sava, Kazar ș.a.), — după cum asemenea desene și caricaturi apar „anonime” în publicațiile ilegale ale Partidului, unele fiind, de altfel, opera unor artiști amatori. Peste tot, în Europa, apar imagini triste, caricaturi tragice, profetizînd imaginea macabră a unui viitor ce părea multora un lucru imposibil... Iată desenele lui A. P. Weber, această **Fatalitate** pe care nazismul o făcea să apese pe umerii tuturor. Sînt, toate acestea, imagini simbol, imagini demascatoare ale nebuniei ucigașe ce avea să transforme Europa într-un imens cîmp de bătălie. Ca atare, este justificată întrebarea: „Îi mai putem găsi doar ridicoli pe cei care au încercat, prin ură și război, să schimbe fața lumii?”. Caricatura evoluează în acești ani, din ce în ce mai mult, spre arta-manifest, arta-program, sau, așa cum spuneam, spre afișul demascator. Sugestive sînt, în această privință, caricaturile celebre ale celor trei moriști sovietici (M. Cupriacov, P. N. Crălov și M. N. Socolov) ce au semnat, timp de peste douăzeci de ani, sub numele de Cucrîniciș, șarje virulente, demascatoare, pline de o acerbă ironie.

În timpul războiului, în presa ilegală condusă de Partid, sînt publicate desene, caricaturi din cele mai elocvente, demascînd politica trădătoare a lui Antonescu sau sugerînd convingerea în victoria forțelor patriotice, antifasciste. După Eliberare, în „România liberă”, în „Scînteia”, în „Libertatea”, în „Jurnalul de dimineață” numeroase desene militante, caricaturi apar aproape zilnic, în spiritul angajării României în lupta pînă la victoria finală împotriva fascismului. Aceasta, fără a insista asupra a numeroase afișe mobilizatoare la efectuarea cărora își dau concursul artiști din toate generațiile.

Și, pentru a aminti din nou pe Baudelaire: „înțeleptul nu ride decît cutremurîndu-se”, amintim un desen, din cele recent semnate de Tim, ca o altă condamnare a războiului, a distrugerilor pe care le aduce oriunde pe fața pămîntului, pe chipul omenirii.

ACUM, la încheierea acestui scurt panoramic asupra a patru secole de caricatură, se impune, desigur, constatarea: această punere a societății sub semnul întrebării — realizată de-a lungul secolelor de aproape toți marii caricaturiști, a reprezentat un act de conștiință revoluționară, un act de curaj civic și o atitudine morală exemplară. În același timp, de mare interes, a fost și faptul că, odată cu transformarea satirei într-o armă politică, ea și-a deschis foarte mult orizonturile, transformîndu-se într-o artă modernă, în toate sensurile acestui cuvînt.

Cristian Uteanu

Karl Arnold: **Muncește, Germanie!** (24 iunie 1929)

René Gilis: **Științe naturale: Dintre păianjeni, cel „cu cruce” țese cele mai frumoase pinze („Nebelspater”, 31 ianuarie 1930)**

A. P. Weber: **Fatalitatea** (litografie, 1932)

John Heartfield: **Nu vă fie teamă, este vegetarian** (fotomontaj, 7 mai 1936)

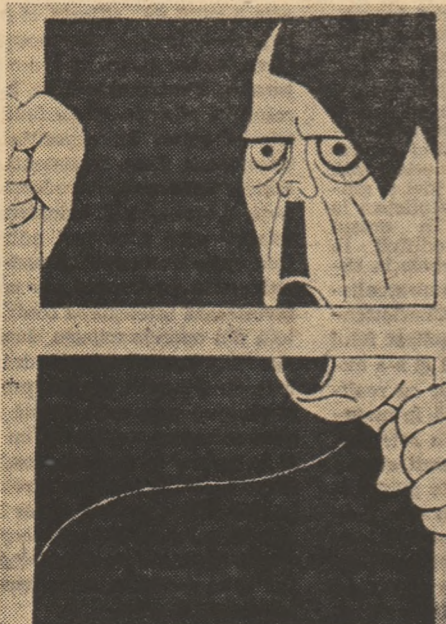
Cucrîniciș: **Clește în clește („Pravda”, 1941)**

N. Tonitza: **Sărbătoarea eroilor** („Socialistul”, 1919)

I. Anestiu: **Ghiocei de primăvară** („Cuvîntul liber”, 1933)

I. Ross: **Hitler** („Cuvîntul liber”, 1935)

Anonim — material antifascist răsbindit în rîndurile ostașilor (1943)

CEAUȘESCU — ROMÂNIA

O IDENTITATE CU PUTERE DE SIMBOL

LUMEA contemporană este confruntată cu o multitudine de probleme, unele de majoră importanță și dimensiune, la care popoarele sînt chemate să caute soluții, răspunsuri. Este suficient să numim preocuparea de a instaura în lume un climat de pace, securitate și colaborare, problema edificării unei lumi mai drepte și mai bune, prin realizarea unei noi ordini economice internaționale, problema dezarmării și în primul rînd a celei nucleare, creșterea rolului O.N.U. în viața internațională, democratizarea relațiilor internaționale etc.

La rezolvarea acestor probleme de importanță vitală pentru destinele omenirii, România, prin reprezentantul ei cel mai autorizat, președintele Nicolae Ceaușescu, și-a adus și își aduce în continuare o strălucită contribuție teoretică și practică. O bună parte din aceste contribuții și inițiative sînt reflectate în volumele selectate din articolele, cuvîntările și interviurile tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și în lucrările dedicate vieții și personalității șefului statului român apărute peste hotare. Prețuirea de care se bucură în întreaga lume gîndirea politică românească actuală găsește o expresie completă și autentică în această cuprinzătoare colecție de lucrări ale șefului statului român. În același timp, volumele la care ne referim, al căror număr a ajuns la o cifră impresionantă, 56, reflectă cîtezanta gîndirii creatoare a secretarului general al partidului nostru, capacitatea sa profundă de analiză și sinteză a fenomenelor esențiale ale lumii contemporane. Forța și puterea de convingere a punctelor de vedere ale României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu constă în confirmarea deplină de către realitate a justetei soluțiilor, rezolvărilor sau punctelor de vedere susținute.

Din studiul atent al acestor volume, în ordinea cronologică a apariției lor, se desprinde ca un fir roșu imaginea unei activități tenace, perseverente și neobosite, forțată de argumente limpezii și convingătoare, pătrunse de grijă pentru destinele umanității, pentru afirmarea și recunoașterea normelor care trebuie să stea la baza relațiilor dintre state, pentru rezolvarea marilor probleme care stau în fața omenirii. Afirmarea este valabilă pentru toate problemele majore existente în prezent pe arena internațională.

AUTORII tuturor acestor volume sînt unanimi în a recunoaște și sublinia o realitate care nouă românilor ne este cu deosebire scumpă: faptul că odată cu hotărîrile Congresului al IX-lea al Partidului, activitatea internațională a țării noastre a cîmpătat noi perspective și semnificații. E ceea ce a devenit, apoi, o constantă a tuturor lucrărilor consacrate României, politicii ei externe, în strînsă relație, de altfel, cu realizările interne. Astfel este cazul profesorului universitar turc Necip Alpan, autorul volumului Nicolae Ceaușescu — România de ieri, de azi și de mine, apărut la Ankara, din care cităm: „De la alegerea domnului Nicolae Ceaușescu, în anul 1967, ca șef al statului, România a obținut rezultate remarcabile atît pe plan intern cît și pe plan extern, ca urmare a unei politici continue constructive”.

Cu ocazia lansării, la Cairo, a volumului editat de Hamdi Fuad, Ceaușescu, România și arabii, Sayed Zaki, cunoscută personalitate a vieții politice și culturale egiptene, declară: „Președintele Nicolae Ceaușescu reprezintă în modul cel mai strălucit spiritul lumii contemporane. Președintele României este un minunat gînditor, un admirator și creator al frumosului și binelui, un excepțional om de stat, un promotor neobosit al politicii dialogului și deschiderii largi către întreaga lume. Domnia sa este un excepțional partizan al cooperării internaționale, ca singurul mijloc prin care poate fi realizată pacea în lume. Președintele Nicolae Ceaușescu nu a încetat niciodată să întreprindă noi și noi pași pe calea către o pace justă și durabilă în lumea de azi, bazată pe respectarea unității și integrității teritoriului fiecărui stat, în conformitate cu dreptul internațional, fără nici un amestec dinafară în treburile interne”. Iată, așadar, cuvinte pline de admirație, stimă și respect la adresa activității neobosite a șefului statului român pentru crearea unei lumi a păcii și înțelenerii.

Într-un alt volum, cel apărut la Atena cu titlul Nicolae Ceaușescu — Pace și colaborare în Balcani și în întreaga lume, prefațat de Constantin Tsatsos, președintele Republicii Elene, reprezentant de primă mărime al științelor filosofice contemporane, se

afirmă, printre altele: „Sîntem datori să apreciem în mod deosebit felul în care această proeminentă personalitate politică, rîminind credincioasă teoriei sale filosofice, concepe problemele internaționale atît de larg, cu asemenea înțelegere a realității istorice și cu atîta justete și umanism”.

O PREGNANTĂ confirmare a contribuției președintelui român la realizarea destinderii în lume e cea relevată în volumul Nicolae Ceaușescu — România în fața lumii contemporane, care a văzut lumina tiparului într-o altă zonă geografică, în Mexic: „Politica externă plină de cîtezanta și de spirit creator, independentă și patriotică pe care o desfășoară România, personal președintele Nicolae Ceaușescu, a făcut posibil să se întreprindă primii pași pentru apropiere pe plan internațional. România, ca țară socialistă, este precursora destinderii în lume”.

Preluînd un comentariu al publicistului englez Stan Newens, autorul volumului Nicolae Ceaușescu — Omul, ideile sale, infăptuirile pe drumul socialismului, apărut la Londra în două ediții, conform căruia președintele României este „unul dintre cei mai reprezentativi și profunzi oameni ai timpului nostru”, profesorul Julio Castro Franco, editorul volumului Nicolae Ceaușescu — România: Norme și relații pentru pacea și colaborarea internațională, apărut în Peru, scria: „Nimic mai adevărat dacă avem în vedere înalta linie pe care a imprimat-o Ceaușescu politicii externe a României, care, pornind de la realism politic se dezvoltă pe principiile de egalitate, cu deplină și absolută stăpînire a suveranității sale în toate domeniile, respectînd independența și dreptul celorlalte țări și făcînd să fie respectate drepturile sale proprii”.

IȘI găseșc o largă abordare în cele 56 de volume apărute peste hotare și alte idei și inițiative majore ale politicii externe românești, menite să contribuie la rezolvarea marilor probleme cu care este confruntată contemporaneitatea: creșterea rolului O.N.U. în viața internațională, rezolvarea pe cale pașnică a situațiilor generatoare de conflicte, dezarmarea și în primul rînd dezarmarea nucleară, renunțarea la folosirea forței sau amenințarea cu forța în relațiile internaționale, instaurarea unei noi ordini economice internaționale etc. Unele dintre volumele publicate pînă în prezent au apărut cu titluri care vorbesc de la sine despre preocuparea șefului statului român, în problemele respective. Astfel este titlul volumului Nicolae Ceaușescu — Să schimbăm lumea. Pentru o nouă ordine internațională, acesta fiind cel de al zecelea volum din lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu publicat în limba italiană. „Conceptia elaborată de mai mulți ani de președintele Nicolae Ceaușescu în problema dezvoltării și instaurării unei noi ordini economice internaționale este semnificativă, ea conținînd — pe lîngă o analiză critică exhaustivă — și elemente concrete cu privire la condițiile necesare pentru depășirea actualului statu-quo la nivelul relațiilor internaționale”, se afirmă în prefața cărții.

Mereu atent la toate transformările și tendințele care se manifestă în viața internațională, președintele Nicolae Ceaușescu a știut să sesizeze esența importantelor probleme care se pun omenirii. Ideea aceasta o găsim subliniată și în volumul Nicolae Ceaușescu — Scrieri alese (vol. V) publicat de casa milaneză „Caldario del Popolo”. Același reputat profesor și publicist, Carlo Salinari, unul dintre cei mai buni cunoscători ai fenomenului economic și social-politic românesc, scria: „Nicolae Ceaușescu a arătat că în prezent sînt necesare cooperarea internațională, dezvoltarea neîngrădită a comerțului între țări, liberul acces în condiții de egalitate la sursele de materii prime și la tehnologiile cele mai avansate. Principala condiție a unei vieți internaționale pașnice, a unei ordini economice bazate pe colaborarea reciproc avantajoasă a tuturor țărilor, o constituie renunțarea la politica imperialistă.

România, sub conducerea lui Ceaușescu, se află în avangarda acțiunilor vizînd promovarea, pe aceste baze, a unei noi ordini internaționale”.

Documentar de Nicolae Nicoară

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU